

รัฐ ทุนนิยม และโครงสร้างสังคม:
อุปสรรคของการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศไทย

ธรรมธเนศ ปุณณันนามหาการุณ*
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วันที่รับบทความ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2565

วันที่แก้ไขบทความ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566

วันที่ตอบรับบทความ 3 มีนาคม พ.ศ. 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำที่ผ่านมาส่วนมากมักจะนำเสนอจากมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยกับการปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ และฝ่ายที่คัดค้านการปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ ซึ่งให้ความสนใจเฉพาะผลกระทบต่อการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ แต่ละเลยการศึกษา รัฐ ทุนนิยม และรูปแบบหรือโครงสร้างของสังคมที่เป็นได้ทั้งอุปสรรคและโอกาสสำหรับการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ งานวิจัยนี้นำเสนอผ่านแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่ให้ความสนใจศึกษา รัฐ ระบบทุนนิยม (capitalism) และโครงสร้างสังคม โดยมีระบบทุนนิยมเป็นพลังกำหนดโครงสร้างเศรษฐกิจของสังคม ข้อเสนอหลักของบทความวิจัยนี้เสนอว่า รูปแบบของแรงงานไม่ใช่สาระสำคัญของระบบทุนนิยม หากแต่เป็นรูปแบบของสังคม (social form) และรูปแบบของสังคมที่ระบบทุนนิยมต้องการคือ สังคมแรงงานแลกค่าจ้าง (wage labour) สังคมรูปแบบนี้แรงงานจะถูกครอบงำ กดขี่ ขูดรีดเอารัดเอาเปรียบ (labour exploitation) ทั้งค่าจ้างและสวัสดิการเพื่อรีดผลกำไรแก่นายทุนมากที่สุด สังคมแรงงานแลกค่าจ้างจึงเป็นรูปแบบสังคมที่นายทุนต้องการให้เกิดขึ้นและคงอยู่นานที่สุด ด้วยการทำหน้าที่ผลิต “มูลค่าส่วนเกิน” (surplus value) ให้กับนายทุน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า หนึ่ง รัฐกับทุนเป็นตัวแปรสำคัญต่อการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และสอง รัฐกับทุนมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดโครงสร้างสังคม

คำสำคัญ: ระบบทุนนิยม; รูปแบบสังคม; สังคมแรงงานแลกค่าจ้าง; การขูดรีดแรงงาน; มูลค่าส่วนเกิน

* ผู้รับผิดชอบบทความ: dharnpun@kku.ac.th

DOI: 10.14456/tujournal.2024.2

State, Capitalism and Social Structure: The Obstacles of Raising the Minimum Wage in Thailand

Dharndhanate Punndhanamahakarune*

Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

Received 5 July 2022

Received in revised 26 February 2023

Accepted 3 March 2023

Abstract

Much of the research relating to the minimum wage is presented by mainly two perspectives of economists: the proponents support the minimum wage increase and the opponents disagree with it. Those economists, nevertheless, pay attention only to the impacts of raising the minimum wage while overlook the study of state, capitalism and the social form (structure) which can be obstacles or opportunities for the increase of minimum wage. This research, therefore, will examine state, capitalism and social structure from the perspective of political economy, which is the force determining the economic structure of society. The main argument of this research proposes that the form of labour is not the essence of capitalism; conversely, capitalism needs a social form of wage labour. In such a society, workers are dominated, oppressed, and exploited, e.g. exploitation of wages and welfare, and the exploitation is transferred into profits to the capitalists in full measure. For this reason, the wage labour society is the form of society that the capitalists aspire to construct and stabilize as long as possible, and in which the “surplus value” is appropriated by the capitalists. The results of the study show that: firstly, the state and the capitalists are the key variables for the minimum wage adjustment, and secondly, the state and the capitalists play an important role in structuring the social form.

Keywords: capitalism; social form; wage labour; labour exploitation; surplus value

* Corresponding author: dharnpun@kku.ac.th

DOI: 10.14456/tujournal.2024.2

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ทศวรรษที่ 2520-2530 เป็นช่วงเวลาประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในตอนนั้นได้แก่สหรัฐอเมริกา ภายใต้การนำของประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน (Ronald Reagan, 2524-2532) และสหราชอาณาจักรโดยนายกรัฐมนตรีหญิงเหล็ก มาร์กาเร็ต แธตเชอร์ (Margaret Thatcher, 2522-2533) ได้สถาปนาระเบียบโลกชุดใหม่ทางเศรษฐกิจอันเป็นที่รู้จักกันในชื่อ “ลัทธิเสรีนิยมใหม่” (Neoliberalism) ซึ่งเน้นการเติบโตของเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายหลัก ระบียบเศรษฐกิจใหม่ที่ทั้งสองพยายามสร้างขึ้นมานั้นได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมหาศาล ตัวอย่างเช่นในสหราชอาณาจักร รัฐบาลมาร์กาเร็ต แธตเชอร์ได้ตัดลดงบประมาณความช่วยเหลือที่รัฐพึงให้แก่ประชาชน หันไปเน้นการค้าเสรี (free trade) การผ่อนคลายกิจการของรัฐให้ตกเป็นทรัพย์สินของเอกชน และประการสำคัญคือ การสลายบทบาทและลดทอนอำนาจของสหภาพแรงงาน (trade union) ซึ่งการกระทำดังกล่าวมาพร้อมกับการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ทั้งการใช้กำลังเข้าปราบปรามผู้ใช้แรงงาน และประชาชนผู้ออกมาประท้วงต่อต้านนโยบายรัฐ

จากการสถาปนาระเบียบเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ ผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือ ประชาชนชนชั้นรากหญ้า และหากจะกล่าวเฉพาะเจาะจงลงไปนั้นคือ ชนชั้นกรรมกรหรือชนชั้นแรงงาน (proletariat) เนื่องจากระบบตลาดแบบเสรีนิยมใหม่ให้ความสำคัญกับนายทุนมากกว่าผู้ใช้แรงงาน รัฐบาลประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายต่างใช้เหตุผลข้ออ้างที่ว่า หากต้องการให้ประเทศกลายเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว การดำเนินนโยบายขับเคลื่อนประเทศแบบเน้น “การเติบโตเศรษฐกิจ” (economic growth) ตามแบบอย่างประเทศตะวันตกซึ่งเป็นประเทศพัฒนาแล้วเป็นเพียงหนทางเดียวและเป็นสูตรสำเร็จเดียวสำหรับประเทศที่ต้องการกลายเป็นประเทศที่พัฒนา รัฐยังอ้างต่อไปว่า หากประเทศมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้น ความมั่งคั่งจากชนชั้นกระฎุมพี (bourgeoisie) หรือชนชั้นนายทุนก็จะค่อย ๆ ไหลรินลงสู่ข้างล่าง (trickle-down effect) และชนชั้นรากหญ้าก็จะได้รับการกระจายความมั่งคั่งจากการเติบโตของเศรษฐกิจตามลำดับชั้น คนจนจะน้อยลง ประชาชนชนชั้นล่างและแรงงานจึงต้องยอมทนต่อความยากจนไปก่อนเพื่อเปิดทางให้กับรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่การเติบโตของตลาด (pro-market) ต้องมาเป็นลำดับแรก

ชนชั้นรากหญ้าและแรงงานในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายนับแต่นั้นเป็นต้นมาจึงต้องจำนนและจำยอมกลายเป็นผู้ต้องทนทุกข์จากการถูกกดขี่ใช้แรงงานและค่าจ้างที่ไม่ยุติธรรม แม้ว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประเทศกำลังพัฒนาเหล่านั้นได้ออกกฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำ (minimum wage) แต่หากเปรียบเทียบกับค่าครองชีพและสภาพเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์จากปัจจัยภายนอก ทั้งวิกฤตเศรษฐกิจ สงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน (US-China Trade War) การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 (COVID-19) สงครามรัสเซีย-ยูเครน (Russo-Ukrainian War) และปัจจัยภายในประเทศโดยเฉพาะสัดส่วนรายได้ของภาครัฐที่น้อยลงสวนทางกับรายจ่าย ขณะที่สัดส่วนหนี้สาธารณะของไทยปรับตัวเพิ่มสูง ณ วันสิ้นปีงบประมาณ 2564 อยู่ที่ร้อยละ 58.15 หรือเท่ากับ 9.33 ล้านล้านบาท หากเปรียบเทียบกับตัวเลข ณ วันสิ้นปีงบประมาณ 2563 ซึ่งอยู่ที่

ร้อยละ 49.35 หรือ 7.84 ล้านล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 8.80 หรือ 1.49 ล้านล้านบาทของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) (ฐากร จุลินทร, 2565, น. 1-2)

ข้อมูลจากธนาคารโลก (World Bank) ระหว่างปี 2558-2561 พบว่าอัตราความยากจน (poverty rate) ของคนไทยซึ่งใช้เกณฑ์รายได้ 5.50 ดอลลาร์สหรัฐฯ หรือ 165 บาทต่อคนต่อวัน ตามค่านิยามเส้นความยากจน (poverty line) ในความหมายของธนาคารโลกเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.85 (เดิมร้อยละ 7.21) โดยหากแปลงเป็นจำนวนประชากรก็จะพบว่า จำนวนคนจนเพิ่มขึ้นไปอยู่ที่ 6.7 ล้านคน (เดิม 4.85 ล้านคน) โดยเฉพาะภาคกลางและภาคอีสานพบตัวเลขคนจนเพิ่มขึ้นเกินห้าแสนคนในแต่ละภูมิภาค และหากพิจารณาอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP growth rates) ของประเทศไทยในเดือนธันวาคม 2562 มีอัตราต่ำสุดในภูมิภาคหรือคิดเป็นร้อยละ 2.7 (Judy Yang et al., 2020) ขณะที่ตัวเลขอีกชุดหนึ่งที่อาจพอใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์อันแสดงถึงแนวโน้มภาพของความยากจนของประเทศไทยได้ดีคือ “บัตรคนจน” หรือ “บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ” โดยตัวเลขผู้ลงทะเบียนเพิ่มจำนวนมากขึ้นจากปี 2559 ผู้มีสิทธิได้รับเงินโอน 7.5 ล้านคน มาในปี 2560 ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 14.5 ล้านคน (วิระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร, 2565, น. 25-26) และเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2565 รัฐบาลมีมติเห็นชอบโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ โดยประมาณการตัวเลขผู้มีสิทธิทั้งเก่าและใหม่ราว 20 ล้านคน (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล, 2565)

นอกจากนี้ รายงานข้อมูลเมื่อเดือนธันวาคมปี 2561 จาก The Global Wealth Report and Databook ของเครดิตสวิส (credit suisse) วามิชนกิจระดับโลกของสวิตเซอร์แลนด์ ได้ระบุถึงตัวเลขคนที่เป็นเจ้าของความมั่งคั่งโดยคนที่ร่ำรวยที่สุดในประเทศไทยร้อยละ 1 เป็นผู้ควบคุมความมั่งคั่งของประเทศเกือบร้อยละ 67 ขณะที่ประชาชนระดับฐานรากร้อยละ 10 เป็นเจ้าของความมั่งคั่งต่ำกว่าร้อยละ 1.0 และยังมีภาระหนี้สิน สิ่งที่น่ากังวลคือ ประชากรกลุ่มยากจนที่สุดร้อยละ 50 ของประเทศครอบครองความมั่งคั่งเพียงร้อยละ 1.7 เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มคนรวยที่สุดผู้เป็นเจ้าของความมั่งคั่งถึงร้อยละ 85.7 (ASEAN Today, 2019) และเมื่อสำรวจค่าดัชนีความไม่เสมอภาค (gini index) ของประเทศไทยเมื่อปี 2561 มีค่าสูงถึงร้อยละ 90.2 ซึ่งทำให้ไทยกลายเป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้มากที่สุดในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN) และยังทำให้ไทยติด 1 ใน 4 อันดับแรกของประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายรายได้มากที่สุดในโลกอีกด้วย (The ASEAN Post Team, 2020)

ดังนั้น การพัฒนาประเทศของไทยจึงควรหันมาใส่ใจการเติบโตอย่างทั่วถึง (inclusive growth) โดยเฉพาะการสร้างความเป็นธรรมทางค่าจ้าง (fair wage) ให้เกิดขึ้นกับผู้ใช้งานแรงงานเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเศรษฐกิจและกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม จากข้อเท็จจริงจะพบว่า การปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศไทยดูเหมือนจะปรับตัวช้ากว่าการปรับขึ้นของค่าครองชีพ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกระแสการต่อต้านจากชนชั้นนายทุนด้วยข้ออ้างต่าง ๆ (สมศรี ศิกษมัต, 2556, น. 1-2) การปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำของประเทศไทยจึงยังคงล้าหลังเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยเหตุผลข้างต้น บทความวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาบทบาทของรัฐกับทุนซึ่งส่งผลกระทบต่อกรกำหนดโครงสร้างสังคมและการปรับอัตราค่าจ้างในประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์ของรัฐกับทุนที่ส่งผลกระทบต่อการกำหนดรูปแบบสังคม และการปรับอัตราค่าจ้างในประเทศไทย

งานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำสามารถแบ่งกลุ่มงานวิจัยได้เป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่งคืองานวิจัยซึ่งศึกษาผลกระทบของการปรับค่าจ้างขั้นต่ำอันส่งผลกระทบทั้งในเชิงบวก และลบ วิภาวี พิจิตบันดาล (2558) ศึกษา “ค่าจ้างขั้นต่ำ กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ” บทความพูดถึงด้านบวกและด้านลบของการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำโดยการอ้างอิงผลงานศึกษาของ นักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ จุดเด่นของบทความนี้คือ ถึงแม้ว่ารัฐบาลในอดีตที่ผ่านมาจะมีการ ประกาศการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ แต่ก็มีบางจังหวัดและบางพื้นที่ที่ไม่ได้ปรับค่าจ้างขั้นต่ำขึ้นตามที่รัฐบาล ประกาศ งานของ Dilaka Lathapipat (2016) ศึกษา “The Effects of the 300 Baht Minimum Wage Policy” ผลของการศึกษาพบว่า การปรับเปลี่ยนนโยบายค่าจ้างขั้นต่ำจากเดิมที่แต่ละจังหวัด แตกต่างกัน นโยบายค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาทของรัฐบาลพรรคเพื่อไทยหันมาใช้อัตราค่าจ้างขั้นต่ำเท่ากัน หมดทั้งประเทศซึ่งส่งผลกระทบทั้งสองด้าน ในด้านบวก ผู้ใช้แรงงานจะได้รับค่าจ้างที่สูงขึ้น ผลของ นโยบายทำให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นในธุรกิจขนาดใหญ่ ขณะที่ด้านลบ ธุรกิจขนาดเล็กและแรงงานด้อย ทักษะจะได้รับผลกระทบ การขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาท หรือราวร้อยละ 60 เท่ากันทุกจังหวัดจึงมีทั้ง คุณและโทษ ที่น่าสนใจคือ มีแรงงานอีกจำนวนไม่น้อยที่หลุดออกจากการบังคับใช้ค่าแรงขั้นต่ำทั้ง ประเทศ

ในส่วนของงานวิจัยซึ่งเห็นว่าการขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำจะส่งผลลบมากกว่าทางบวกอย่างงานของ Reed Garfield (1996) ศึกษา “The Case Against A Higher Minimum Wage” เสนอว่า การขึ้น ค่าจ้างขั้นต่ำ เป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ถูกต้องซึ่งรังแต่จะกระทบแรงงานหนุ่มสาวที่ยากจนทำให้พบกับ ความยากลำบากมากขึ้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำจะนำไปสู่การตกงานจำนวนมาก และตัวเลขคนจนจะขยายตัว ทำให้รัฐต้องใช้จ่ายเงินเพื่อช่วยเหลือมากขึ้น ทางแก้คือ การสร้าง โครงสร้างที่ขยายโอกาสความอยู่ดีมีสุขทางเศรษฐกิจของแรงงานทักษะน้อย งานวิจัยของมนตรี จุริโหมไท (2560) ศึกษา “นโยบายการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำที่มีผลกระทบต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ของไทย” พบว่า นโยบายการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาท แม้ว่าจะช่วยให้คุณภาพชีวิต ของแรงงานดีขึ้น รวมถึงช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ แต่ก็อาจส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการ ส่วนใหญ่ เนื่องจากต้นทุนค่าแรงงานจะเพิ่มสูงขึ้นซึ่งจะส่งผลเสียต่อความสามารถในการแข่งขัน ผู้ประกอบการบางรายที่ไม่สามารถปรับตัวได้ก็จะต้องปิดกิจการไปในที่สุด วิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อมจึงต้องปรับตัวโดยการพัฒนาระบบการทำงาน (recheck)

“รายงานการศึกษาวิเคราะห์ รายได้ รายจ่าย และผลกระทบจากการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ปี 2556” ของสำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน สำนักเศรษฐกิจการแรงงาน สำนักงานคณะกรรมการ ค่าจ้าง และสำนักงานแรงงานจังหวัด (2557) พบว่า การปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็น 300 บาทเท่ากัน

ทั่วประเทศส่งผลกระทบต่อ การดำเนินกิจการของผู้ประกอบกิจการทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เฉลี่ยร้อยละ 56.60 ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของวิทยาลัยลักษณะ รัตนวงศ์, สายฝน ไชยศรี และ ปาริชาติ จันทรศรีบุตร (2561) เรื่อง “ทิศทางผลกระทบ และการปรับตัว ต่ออัตราค่าจ้างขั้นต่ำ 308 บาทของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดสงขลา” โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การดำเนินกิจการของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้รับผลกระทบในระดับปานกลางอันเนื่องมาจากต้นทุนการผลิต การลงทุน การจัดสวัสดิการ และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่สูงขึ้น และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ภาคการผลิตและภาคการค้าได้รับผลกระทบด้านต้นทุนการผลิตในระดับมาก ส่วนภาคบริการได้รับผลกระทบทุกด้านในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการส่วนใหญ่สามารถปรับตัวได้

งานวิจัยกลุ่มที่สามคือ งานวิจัยที่เห็นด้วยกับการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ ยกตัวอย่างงานของ David Card และ Alan B. Krueger (1994) เรื่อง “Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania” งานวิจัยของทั้งสองได้สำรวจผลกระทบต่อการจ้างงานในธุรกิจร้านอาหารฟาสต์ฟู้ดจำนวน 410 แห่งในรัฐนิวเจอร์ซีย์และรัฐเพนซิลวาเนีย ผลการศึกษาพบว่า การขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำไม่ส่งผลกระทบต่อการจ้างงานอย่างมีนัยสำคัญ การขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำในรัฐนิวเจอร์ซีย์จาก 4.25 ไปที่ 5.05 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อชั่วโมงไม่มีผลต่อการปลดคนงาน ขณะที่ค่าจ้างขั้นต่ำในรัฐเพนซิลวาเนียคงที่ในระดับ 4.25 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อชั่วโมง แต่การจ้างงานกลับลดน้อยลง ในงานวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า การขึ้นค่าแรงส่งผลบวกโดยก่อให้เกิดการจ้างงานมากขึ้น และยังส่งผลบวกต่อการเปิดสาขาใหม่ของร้านอาหารฟาสต์ฟู้ด ในส่วนของ Kaushik Basu และ Amanda J. Felkey (2008) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “A Theory of Efficiency Wage with Multiple Unemployment Equilibria: How a Higher Minimum Wage Law Can Curb Unemployment” เสนอว่า การกำหนดกฎหมายและนโยบายค่าจ้างขั้นต่ำที่สูงขึ้นสามารถเพิ่มอัตราการจ้างงานได้ แต่มีข้อแม้ว่า ธุรกิจต้องได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐด้วยการอุดหนุนค่าแรง และในช่วงแรกของการปรับขึ้นค่าจ้าง อัตราการว่างงานจะสูง แต่จะกลับเข้าสู่ภาวะปกติเมื่อเวลาผ่านไปสักระยะหนึ่ง

Sergey Kapelyuk (2015) ได้ศึกษาหัวข้อ “The Effect of Minimum Wage on Poverty” ผลการวิจัยพบว่า การปรับขึ้นค่าจ้างจากสถิติในช่วงปีที่มีการปรับขึ้นอัตราค่าจ้างขั้นต่ำระหว่างปี 2549-2554 ความยากจนในรัสเซียลดลงจากร้อยละ 15.2 มาอยู่ที่ร้อยละ 12.7 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำมีส่วนช่วยลดความยากจน ขณะที่งานศึกษาของ Ximena V. del Carpio, Julián Messina, และ Anna Sanz-de-Galdeano (2019) ที่วิจัยเรื่อง “Minimum Wage: Does it Improve Welfare in Thailand?” ผลการศึกษาพบว่า การปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำมีแนวโน้มจะไม่ครอบคลุมแรงงานที่อยู่นอกระบบซึ่งมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา อย่างไรก็ตาม ผลกระทบมีเพียงเล็กน้อยและไม่มีความสำคัญต่อแรงงานกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ ค่าจ้างขั้นต่ำยังส่งผลบวกต่อแรงงานในระบบที่มีรายได้ต่ำ เช่น วัยรุ่น ผู้สูงอายุและผู้ที่มีการศึกษาไม่สูง ขณะเดียวกัน การขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ

มีส่วนเชื่อมโยงกับการลดความยากจนของภาคครัวเรือน (household poverty) และความเหลื่อมล้ำด้านการบริโภค (consumption inequality) งานวิจัยยังได้สรุปว่า การปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำมีผลกระทบเพียงเล็กน้อยต่อการผลักดันแรงงานออกนอกระบบภายหลังการขึ้นค่าแรง ดังนั้น กฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อสวัสดิการของทุกคน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ พบงานวิจัยซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำแบ่งได้เป็นสามข้อเสนองาน ได้แก่ หนึ่ง การปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำจะส่งผลกระทบต่อการทำงาน ลดความยากจน สอง การปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำจะส่งผลด้านลบ เช่น การตกงานจะมากขึ้น ธุรกิจเสียหายจนอาจต้องปิดกิจการ และข้อเสนอสุดท้ายที่มองว่า การปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำมีทั้งผลบวกและผลลบ ในส่วนของผู้วิจัย ข้อเสนอหลักของงานวิจัยนี้ได้มาแนวคิดของ Harry Braverman (1998) จากหนังสือ Labor and Monopoly Capital: The Degradation of Work in the Twentieth Century ซึ่งมองว่า สิ่งที่น่ายทุ่นให้มีความสำคัญมีเพียงอย่างเดียวคือ การดำรงสถานะของรูปแบบสังคมที่ให้ประโยชน์และผลกำไรกับชนชั้นตนเอง จากการทบทวนงานวิจัยที่สรุปมาข้างต้น งานส่วนมากมักเป็นข้อเสนอของนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งสนใจศึกษาแต่เพียงผลกระทบต่อการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ จนอาจละเลยการศึกษารูปแบบหรือโครงสร้างของสังคมที่เป็นตัวกำหนดโอกาสหรืออุปสรรคของการปรับค่าจ้างขั้นต่ำ งานวิจัยนี้จึงต้องการนำเสนอผ่านมุมมองเศรษฐศาสตร์การเมืองซึ่งงานวิจัยส่วนมากยังให้ความสนใจค่อนข้างน้อย

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “รัฐ ทุนนิยม และโครงสร้างสังคม: อุปสรรคของการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศไทย” เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) ศึกษาความเป็นมา ปัญหาและอุปสรรค โดยการวิเคราะห์บทบาทและความสัมพันธ์ของรัฐกับทุนที่ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดโครงสร้างสังคมและการปรับอัตราค่าจ้าง ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการศึกษาทั้งข้อมูลปฐมภูมิ เช่น ประกาศคณะปฏิวัติ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน ประกาศกระทรวงแรงงาน คำแถลงนโยบายของนายกรัฐมนตรี รัฐธรรมนูญ เป็นต้น และข้อมูลทุติยภูมิ อาทิ บทความ หนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานและค่าจ้างขั้นต่ำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดของ Harry Braverman (1998) จากหนังสือ Labor and Monopoly Capital: The Degradation of Work in the Twentieth Century ที่เสนอว่า หลักการสำคัญของระบบทุนนิยม (capitalism) คือ การสร้างรูปแบบของสังคม (social form) แรงงานแลกค่าจ้าง (wage labor) โดยมีประเด็นที่ต้องการศึกษาได้แก่ หนึ่ง พัฒนาการค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศไทย, สอง รัฐกับการปรับค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาททั่วประเทศ, สาม ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและนายทุนในรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา, สี่ โครงสร้างสังคม, ห้า ปัญหาและอุปสรรคของการปรับขึ้นอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ, หก ข้อเสนอในการสนับสนุนการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ และสรุปผลการศึกษา

กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รัฐ ทุนนิยม และโครงสร้างสังคม: อุปสรรคของการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศไทย” ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดของ Harry Braverman (1998) จากหนังสือ *Labor and Monopoly Capital: The Degradation of Work in the Twentieth Century* ที่เสนอว่า หลักการสำคัญของระบบทุนนิยม (capitalism) ไม่ใช่รูปแบบของแรงงาน เช่น งานบริการหรืออุตสาหกรรม หากแต่รูปแบบของระบบทุนนิยมคือ รูปแบบของสังคม (social form) หรือก็คือ สังคมแรงงานแลกค่าจ้าง (wage labor) ที่จะต้องสร้างผลกำไรให้แก่ทุน สังคมรูปแบบนี้ ทุนจะมองข้ามรูปแบบของแรงงาน ทุนจะไม่สนใจว่าจ้างแรงงานมาเพื่อผลิตรถยนต์ ล้าง ซ่อม ทาสีรถ หรือทำหน้าที่เป็นพนักงานเติมน้ำมัน แต่สิ่งที่ทุนกังวลคือ ความแตกต่างระหว่างราคาที่ทุนต้องจ่ายเป็นค่าแรงงานหรือสินค้าโภคภัณฑ์กับราคาที่ทุนได้รับตอบแทนคืนกลับมาหลังจากการขายสินค้าหรือบริการ สิ่งสำคัญสำหรับทุนคือ การสร้างรูปแบบสังคมให้กลายเป็น “แรงงานแลกค่าจ้าง” และ “แรงงานผลิตภาพ” (productive labour) เพื่อให้สามารถผลิต “มูลค่าส่วนเกิน” (surplus value) หรือกำไรสำหรับทุน (Harry Braverman, 1998, p. 250)

พัฒนาการค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศไทย

ในประเทศไทย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำได้ถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับการก่อตั้งสหภาพแรงงานซึ่งเริ่มต้นขึ้นในปี 2499 (ห้องสมุดกรมการจัดหางาน, มปป., น. 1) ต่อมาเมื่อมีประกาศคณะปฏิวัติภายใต้จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งให้อำนาจกระทรวงมหาดไทยสามารถออกประกาศกำหนดมาตรการควบคุมครองแรงงาน ในข้อ 2 ของประกาศระบุถึงการกำหนดวัน-เวลาทำงาน วันหยุด การลาป่วย การใช้แรงงานสตรี การใช้แรงงานเด็ก และอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ การจ่ายค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา และค่าทำงานในวันหยุด วันลาสำหรับลูกจ้าง ทั้งนี้ ยังได้กำหนดให้คณะกรรมการขึ้นเพื่อพิจารณาอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ อันถือเป็นการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำให้มีผลบังคับใช้ครั้งแรก และมีบทลงโทษสำหรับผู้ไม่ปฏิบัติตาม ในประกาศคณะปฏิวัติยังได้ระบุถึงการจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างกรณีเลิกจ้างสวัสดิการที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยสำหรับลูกจ้าง การจัดทำทะเบียนลูกจ้าง เอกสารเกี่ยวกับการคำนวณค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าทำงานในวันหยุด รวมถึงกองทุนเงินทดแทนในกรมแรงงาน (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ฉบับพิเศษ, 2515, น. 2-9)

ต่อมาในวันที่ 16 เมษายน 2515 กระทรวงมหาดไทยได้ออกประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการค่าจ้าง ได้แก่ ประธานและกรรมการที่มาจากภาครัฐ นายจ้าง และลูกจ้างโดยมีจำนวนที่เท่ากันประกอบกันขึ้นเป็นองค์กรไตรภาคี (Tripartite Committee) คณะกรรมการค่าจ้างทำหน้าที่นำเสนอความเห็นเพื่อเป็นแนวทางให้แก่รัฐบาลในการกำหนดนโยบายค่าจ้าง และมีหน้าที่กำหนดค่าจ้างขั้นต่ำซึ่งลูกจ้างหนึ่งคนสามารถที่จะพอเลี้ยงดูตนเองได้ การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำมีผลใน 4 จังหวัดได้แก่ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ โดยเริ่มมีผลตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2516

และกรมแรงงาน ณ เวลานั้นคาดว่าจะมีผู้ได้รับประโยชน์จากการประกาศค่าจ้างขั้นต่ำราว 100,000 คน ต่อมาในปี 2517 นโยบายเกี่ยวกับแรงงานก็ได้รับการบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2541 ภายหลังจากวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้งปี 2540 ที่สร้างหายนะให้กับเศรษฐกิจไทยไม่นานได้มีประกาศกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 6 โดยการบังคับใช้ให้แบ่งกลุ่ม ท้องที่จังหวัดออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็น 3 อัตรา ได้แก่ อัตราที่ หนึ่ง วันละ 162 บาท บังคับใช้ในเขตกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และภูเก็ต เป็นต้น อัตราที่สอง วันละ 140 บาท สำหรับพื้นที่ เช่น ชลบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และอัตราที่สาม วันละ 130 บาท ใช้ใน 63 จังหวัดที่ไม่ได้อยู่ในสองกลุ่มแรก (ห้องสมุดกรมการจัดหางาน, มปป., น. 1-3)

ปัจจัยสำคัญในประเทศไทยสำหรับการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่ควรศึกษาและไม่ค่อยได้รับความสนใจมากคือ บทบาทของรัฐและทุนที่มีอำนาจและพลังผลักดันการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ เหตุใด จึงกล่าวเช่นนั้น ก็เพราะว่าขั้นตอนที่สำคัญอย่างน้อย 2 ขั้นตอนตาม “พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551” ภายใต้อำนาจการกำกับดูแลของกระทรวงแรงงาน ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนภาครัฐ นายจ้าง และ ลูกจ้างจำนวนเท่ากัน ทั้งสามตัวแทนมีอำนาจเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการพัฒนาค่าจ้าง และรายได้ การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ รวมถึงยังมีอำนาจให้ข้อสังเกตหรือจัดทำแผนด้านการพัฒนาระบบรายได้ของประเทศ (พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 3), 2551, น. 19-20) และประการสำคัญคือ การปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในทางกฎหมายจะต้องได้รับเสียงสองในสาม ดังนั้น ตามกฎหมาย รัฐกับทุนจึงมีอำนาจในการผลักดัน ยับยั้งหรือคัดค้านการปรับอัตราค่าจ้าง

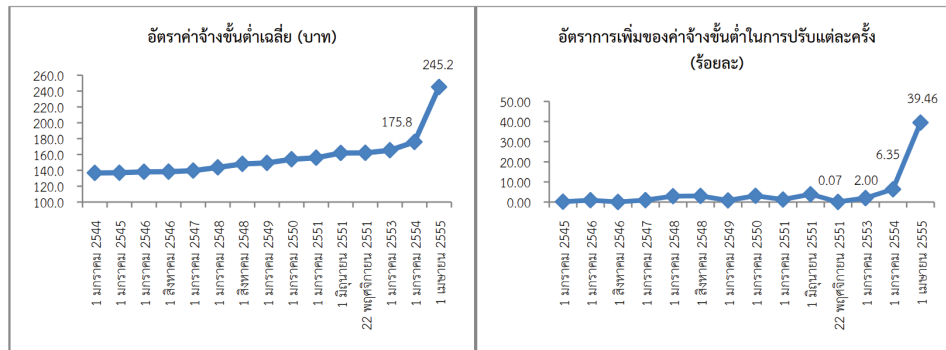
รู้จักการปรับค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาททั่วประเทศ

ก่อนหน้าสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร อัตราค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศไทยมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องที่แต่ละจังหวัด เช่น ประกาศกระทรวงแรงงานเรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 5) ประกาศ ณ วันที่ 18 กรกฎาคม 2548 ข้อที่ 2 ได้กำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำพื้นฐานเป็นวันละ 139 บาท แต่หากทำงานในท้องที่กรุงเทพมหานคร นนทบุรี นครปฐม ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร ค่าจ้างขั้นต่ำเป็นวันละ 181 บาท ขณะที่อัตราค่าจ้างต่ำสุดอยู่ที่วันละ 139 บาท ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส (กระทรวงแรงงาน, 2548) ในช่วงหาเสียงเลือกตั้ง นโยบายเศรษฐกิจของพรรคเพื่อไทยที่ใช้หาเสียงคือการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำเป็นวันละ 300 บาท และเมื่อพรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้งในปี 2554 ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจึงได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาในวันอังคารที่ 23 สิงหาคม 2554 โดยมีใจความว่า “ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่มีอยู่สูงแสดงถึงฐานเศรษฐกิจที่ยังไม่เข้มแข็ง ประชาชนระดับฐานรากยังมีรายได้น้อยและขาดโอกาสในการเพิ่มรายได้...และในช่วงที่เศรษฐกิจเข้าสู่ช่วงภาวะเงินเฟ้อก็จะเป็นกลุ่มคนที่เดือดร้อนจากค่าครองชีพและต้นทุนการผลิตมากกว่าคนอื่น” (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี, 2554)

รัฐบาลจึงมีแนวคิดที่จะ “แก้ไขปัญหาค่าครองชีพโดยการดูแลราคาสินค้าและการมีรายได้เพื่อเพิ่มกำลังซื้อสุทธิของประชาชนโดยป้องกันและแก้ไขการผูกขาดทั้งทางตรงและทางอ้อม” ด้วยเหตุผลที่ต้องการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและค่าครองชีพ รัฐบาลยังลักษณะจึงผลักดันค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 300 บาท ตามนโยบายที่ได้หาเสียงไว้ เพื่อให้แรงงานสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพที่ดี รวมถึงผู้จบการศึกษาปริญญาตรี ขณะเดียวกันให้ดำเนินการหามาตรการช่วยเหลือผู้ประกอบการ “ดำเนินการให้แรงงานมีรายได้เป็นวันละไม่น้อยกว่า 300 บาท และผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีรายได้เดือนละไม่น้อยกว่า 15,000 บาท อย่างสอดคล้องกับผลิตภาพและประสิทธิภาพของบุคลากร รวมทั้งมีมาตรการเพื่อลดภาระแก่ผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบเพื่อให้แรงงานและบุคลากรสามารถดำรงชีพได้อย่างมีศักดิ์ศรีและคุณภาพชีวิตที่ดี” (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี, 2554)

การแถลงนโยบายของยิ่งลักษณ์ ชินวัตรจึงเป็นไปตามที่เมื่อครั้งการหาเสียงของพรรคเพื่อไทย ด้วยการ “เพิ่มค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทต่อวัน” และกลายเป็นที่มาของ “ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 6)” ณ วันที่ 2 พฤศจิกายน 2554 ในข้อ 2 ที่กำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็นเงินวันละ 300 บาท (กระทรวงแรงงาน, 2554) โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2555 ครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี ภูเก็ต สมุทรปราการ และสมุทรสาคร ส่วนอีก 70 จังหวัด ได้ปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำขึ้นเป็นวันละ 222-273 บาท (กระทรวงแรงงาน, การประกาศอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 7), 2554) และในปีถัดมาจึงได้ออกประกาศ “ให้กำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็นวันละสามร้อยบาท” (ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 7), 2555) ใน 70 จังหวัดที่เหลือ มีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 1 มกราคม 2556 (กระทรวงแรงงาน, ประกาศคณะกรรมการค่าจ้างเรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 7), 2555) เหตุการณ์ข้างต้นจึงสามารถเป็นหลักฐานประการหนึ่งชี้ให้เห็นว่า รัฐคือผู้มีบทบาทและเป็นพลังผลักดันสำคัญของการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น เหตุผลก็เพราะว่า รัฐเป็นผู้ถืออำนาจการบริหารและปกครองประเทศ สามารถออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย

ในช่วง 10 ปีก่อนประกาศใช้นโยบายค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาท นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2544 ถึงวันที่ 1 มกราคม 2554 จากภาพประกอบ 1 (อัตราค่าจ้างขั้นต่ำเฉลี่ย 2544-2555 และอัตราการเพิ่มของค่าจ้างขั้นต่ำ 2545-2555) พบว่าการปรับเพิ่มของค่าจ้างขั้นต่ำมีอัตราการขึ้นโดยเฉลี่ยต่อปีเพียงร้อยละ 1.97 แต่การปรับขึ้นค่าแรง 300 บาทในรัฐบาลยิ่งลักษณ์ คิดเป็นการปรับขึ้นค่าแรงเฉลี่ยร้อยละ 39.46 นับได้ว่าการประกาศนโยบายขึ้นค่าแรง 300 บาทเป็นการเพิ่มสูงสุดในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

ภาพประกอบ 1 อัตราค่าจ้างขั้นต่ำเฉลี่ย (2544-2555) และอัตราการเพิ่มของค่าจ้างขั้นต่ำ (2545-2555)

ที่มา: ค่าจ้างขั้นต่ำรอบใหม่ 300 บาท กระทบใครเท่าไร, โดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555, สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช. (http://social.nesdc.go.th/social/Portals/0/Documents/ค่าจ้างขั้นต่ำรอบใหม่ 300 บาท กระทบใครเท่าไร_147.pdf)

แม้ว่ารัฐจะเป็นผู้ออกกฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำ แต่การบังคับใช้กฎหมายก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ข้อมูลผลการสำรวจภาวะการมีงานทำของประชากร (Labour Force Survey) ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในไตรมาสที่ 3 ปี 2554 ก่อนการประกาศใช้นโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ได้ระบุถึงตัวเลขแรงงานระหว่างร้อยละ 5.17-6.96 จากจำนวนแรงงานในภาคเอกชนทั้งสิ้น 12,982,211 คน ที่ไม่ได้รับค่าจ้างขั้นต่ำตามที่กฎหมายกำหนด (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) เช่น กรณีค่าจ้างขั้นต่ำตามที่กฎหมายกำหนดของจังหวัดพะเยาอยู่ที่วันละ 151 บาท จังหวัดศรีสะเกษวันละ 152 บาท และจังหวัดแม่ฮ่องสอนวันละ 153 บาท ทว่าในความเป็นจริง ผลการสำรวจพบว่า ค่าจ้างขั้นต่ำที่แรงงานได้รับกลับอยู่ที่วันละ 111 บาท, 120 บาท และ 142 บาทตามลำดับ (วิภาวี พิจิตบันดาล, 2558, น. 15-16) ข้อเท็จจริงดังกล่าวสะท้อนถึงปัญหาและความอ่อนแอของการบังคับใช้กฎหมายของภาครัฐ ในเวลาเดียวกัน การไม่ดำเนินการตามกฎหมายของนายจ้างได้แสดงให้เห็นถึงการทุจริตและเอาเปรียบแรงงาน

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและนายทุนในรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

นโยบายหาเสียงเลือกตั้งในปี 2562 ของพรรคพลังประชารัฐที่ใช้ในการขยายฐานคะแนนเสียงจากกลุ่มผู้ใช้แรงงาน คือ นโยบายค่าจ้างขั้นต่ำ 400-425 บาทต่อวัน ซึ่งตรงกับผลสำรวจของสวนดุสิตโพลที่ชี้ว่า นโยบายที่ครองใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากที่สุดในทุกกลุ่มอายุคือเรื่อง “กินดี อยู่ดี ขึ้นค่าแรง” (คมชัดลึก ออนไลน์, 2562) ในฐานะที่พรรคพลังประชารัฐเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลจึงได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชนตลอดถึงการที่พรรคไม่ปฏิบัติตามนโยบายที่ได้หาเสียงกับประชาชนไว้ โดยล่าสุดเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2565 รองหัวหน้าพรรคพลังประชารัฐได้ออกมาแถลงชี้แจงต่อนโยบายหาเสียงด้วยค่าแรงขั้นต่ำ 400-425 บาทต่อวันว่า “เป็นการเข้าใจที่คลาดเคลื่อน” นโยบายดังกล่าวเป็นเพียงนโยบายหาเสียงเรื่องการผลักดันค่าแรงขั้นต่ำเป็น 400-425 บาท เนื่องจากไม่ได้มี

การระบุถึงบทลงโทษหรือความผิดในทางกฎหมาย หากผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้ปฏิบัติตามนโยบายที่ได้หาเสียงไว้ พรรคที่เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลจึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม ดังที่พวงทอง ภวัครพันธุ์ ได้กล่าวว่า “ประชาชนเองก็ไม่สามารถร้องเรียนในเรื่องที่พรรคการเมืองไม่ทำตามนโยบายที่ตนหาเสียงเอาไว้ เพราะไม่มีหน่วยงานไหนรับรองเรียนในเรื่องแบบนี้ เพราะไม่เคยมีการกำหนดเอาไว้ตามกฎหมาย” (บีบีซี, 2565) ในทางตรงกันข้าม หากรัฐบาลไม่ดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับ “ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)” (บีบีซี, 2565) ก็อาจเสี่ยงต่อการขัดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ที่ระบุเป้าหมายให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580), 2561)

รัฐบาลในการนำของประยุทธ์ จันทร์โอชาได้สร้างความร่วมมือกับกลุ่มนายทุนสัญชาติไทย-จีน (Sino-Thai conglomerates) เพื่อสนับสนุนนโยบายประชารัฐ ซึ่งนโยบายดังกล่าวอาจเอื้อต่อการขยายฐานอำนาจและบทบาทให้แก่กลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ ขณะที่ลดทอนและควบคุมธุรกิจขนาดย่อม โดยประจักษ์ ก้องกีรติ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2561) มองว่า นโยบายประชารัฐได้สร้างระบบทุนนิยมที่ประกอบสร้างชนชั้นทางธุรกิจ (hierarchical capitalism) อันอาจกลายเป็นคั่นเร่งความเสื่อมถอยของระบบตลาดแข่งขันเสรี ผลลัพธ์ที่ตามมาคือ ธุรกิจขนาดเล็กหรือแม้กระทั่งธุรกิจขนาดกลาง รวมถึงชนชั้นแรงงานอาจประสบกับปัญหาการต่อรองอำนาจ สำหรับธุรกิจขนาดเล็กหรือธุรกิจขนาดกลางย่อมส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน การเติบโต สำหรับชนชั้นแรงงานย่อมส่งผลให้การปรับขึ้นค่าจ้างเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก เนื่องจากการกำหนดทิศทางนโยบายด้านเศรษฐกิจอาจตกอยู่ภายใต้การชี้นำของกลุ่มทุนผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐบาล โครงสร้างเศรษฐกิจที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่จึงอาจเปรียบได้กับการพยายามสถาปนา “ระบอบกึ่งอำนาจนิยมภายใต้การนำของทหาร” (military-guided semi-authoritarianism) ผ่านรัฐธรรมนูญปี 2560 (ประจักษ์ ก้องกีรติ และ วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2561, น. 7-13) ให้เกิดขึ้น

โครงสร้างเศรษฐกิจสังคมรูปแบบดังกล่าวอาจเรียกว่าเป็นระบอบ “นายทุน-ขุนศึก-ศักดินา” ซึ่งเกิดจากการจัดสรรดูแลทั้งอำนาจและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในรัฐบาลประยุทธ์ก็เช่นกัน หลังการทำรัฐประหารได้มีการออกนโยบายและกฎกติกาต่าง ๆ ที่ดูเหมือนจะสร้างความใกล้ชิดกับกลุ่มทุนใหญ่มากขึ้น กลุ่มทุนใหญ่จึงยังคงผูกขาดบทบาทและกำหนดโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศต่อไป หลายคนเชื่อว่าเป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทน ดังคำกล่าวของธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ ประธานคณะก้าวหน้าว่า “เราต้องอย่าลืมว่ากลุ่มทุนใหญ่ ๆ หลายกลุ่มเคยเข้าร่วมสนับสนุนรัฐบาลที่มาจากการทำรัฐประหาร เหล่านี้เขาต้องการอะไร เขาต้องการการคุ้มครองปกป้องจากรัฐ เพื่อให้ตัวเองผูกขาดทางธุรกิจได้ต่อไป เพื่อให้กฎหมายที่ปกป้องกลุ่มธุรกิจของพวกเขาได้รับการคุ้มครองต่อไป” และความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจึงเป็นผลิตผลของนโยบายที่มาจากรัฐในการโอบอุ้มกลุ่มทุนบางกลุ่ม (มติชนออนไลน์, 22 พฤษภาคม 2564) โดยกีดกันบางกลุ่มออกจากการแข่งขันด้วยการออกแบบกฎกติกา

สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพเศรษฐกิจการเมืองไทยในรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา ว่ามีความเกี่ยวข้องกับฝ่ายทุนใหญ่ของประเทศไทยโดยผ่านตัวกลางคือ สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ และ สนธิรัตน์ สนธิจิรวงศ์ ผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าสัวเมืองไทยหลายคน ทุนใหญ่ที่ให้การสนับสนุนนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลประยุทธ์ภายใต้โครงการประชารัฐมีจำนวน 12 บริษัท (ทีมข่าวการเมืองโพสต์ทูเดย์, 2561) ได้แก่ เจริญโภคภัณฑ์อาหาร, ซีพี ออลล์, ทู คอร์ปอเรชั่น, ปตท., ปูนซิเมนต์ไทย, ธนาคารไทยพาณิชย์, ธนาคารกรุงเทพ, ไทยเบฟเวอเรจ, เบอร์ลี่ ยุคเกอร์, (หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ, 2562) กลุ่มเซ็นทรัล น้ำตาลมิตรผล และไทยยูเนี่ยนกรุ๊ป (ทีมข่าวการเมืองโพสต์ทูเดย์, 2561) รวมถึงการสนับสนุนพรรคพลังประชารัฐ (ฐานเศรษฐกิจ, 2562) เช่น การสนับสนุนการจัดโต๊ะจีนพรรคพลังประชารัฐเพื่อระดมทุนเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2561 ทั้งจากบริษัทล็อกซเล่ย์ จำกัด (มหาชน), บริษัทน้ำตาลขอนแก่น จำกัด (มหาชน), กลุ่มบริษัทคิงพาเวอร์, กลุ่มบริษัททีพีโอ โพลีน และบริษัทน้ำตาลมิตรผล จำกัด (มหาชน) เป็นต้น (PPTV Online, 2562)

ขณะที่พรรคร่วมรัฐบาลอย่าง “พรรคภูมิใจไทย” สมาชิกพรรคก็มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มทุนใหญ่ อาทิ บริษัท ชีโน-ไทย เอ็นจีเนียริง แอนด์ คอนสตรัคชั่น จำกัด (มหาชน) และกลุ่มบริษัท คิง เพาเวอร์ ผ่านหัวหน้าพรรคคือ อนุทิน ชาญวีรกูล (ทีมข่าวการเมืองโพสต์ทูเดย์, 2561) ส่วนพรรคร่วมรัฐบาลอย่างพรรคประชาธิปัตย์ก็มีความเกี่ยวข้องกับธนาคารกรุงเทพ ผ่านเครือข่ายของคุณหญิงกัลยา โสภณพนิช รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และความใกล้ชิดกับกลุ่มทุนอุตสาหกรรมผ่าน พี่ระพันธ์ุ สาธิรัฐวิภาค และยังมีกลุ่มทุนอื่น ๆ เช่น บมจ. เอฟ, กลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์อาหาร, เมเจอร์ ซินีเพล็กซ์ กรุ๊ป, บี.กริม เพาเวอร์ และอมตะ คอร์ปอเรชั่น เป็นต้น (ฐานเศรษฐกิจ, 2562)

หลายคนตั้งข้อสงสัยว่าโครงการประชารัฐอาจให้การสนับสนุนกลุ่มทุนใหญ่ผ่านการจัดตั้ง “บริษัท ประชารัฐรักสามัคคี วิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด” เนื่องจากในการจัดตั้งมีผู้ถือหุ้นเป็นบริษัทระดับชั้นนำของประเทศจำนวน 14 บริษัท เช่น ธนาคารกรุงเทพ, ธนาคารกสิกรไทย, ไทยเบฟเวอเรจ, สหพัฒน์อินเตอร์ โฮลดิ้ง, แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส, ปูนซิเมนต์ไทย, ทู คอร์ปอเรชั่น, น้ำตาลมิตรผล, เบทาโกร, ไทยยูเนี่ยน กรุ๊ป, ห้างเซ็นทรัล ดีพาร์ตเมนต์สตรี, และมีทายาทจากกลุ่มทุนใหญ่เป็นผู้ถือหุ้นเกือบร้อยละ 90 (ข้อมูล ณ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2560) (รายงานประจำปี 2559 บริษัท ประชารัฐรักสามัคคี วิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด, น.15) สำหรับโครงสร้างบริษัท ประชารัฐรักสามัคคี (ประเทศไทย) จำกัด มีทายาทกลุ่มทุนใหญ่ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าและกรรมการ คณะทำงานภาคเอกชน คณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ (รายงานประจำปี 2559 บริษัท ประชารัฐรักสามัคคี วิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด, น.15) และจากการรายงานข่าวทางสื่อพบว่า มีการอนุมัติและอนุญาตแผนงานโครงการซึ่งคาดว่าจะให้การสนับสนุนกลุ่มทุนใหญ่และเจ้าสัวจำนวน 24 ตระกูล อาทิ โครงการรถไฟความเร็วสูง 3 สนามบิน, ร้านค้าปลอดอากรภาษีของบริษัทท่าอากาศยานไทย จำกัด (ทอท.) รวมถึงการต่อสัญญาศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ เป็นต้น (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2563)

จากข้อมูลข้างต้นชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับกลุ่มทุนใหญ่และตระกูลมหาเศรษฐีชั้นนำของประเทศ ผ่านการมีบทบาทสำคัญในโครงการประชารัฐและโครงการอื่น ๆ ของภาครัฐ ขณะเดียวกันในช่วงเลือกตั้งปี 2562 นโยบายหลักของพรรคพลังประชารัฐคือ การขึ้นค่าแรงขั้นต่ำเป็น 400-425 บาท ทว่ารัฐบาลที่มีพรรคพลังประชารัฐเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลไม่ดำเนินการตามสัญญาที่ได้หาเสียงไว้กับประชาชน โดยการขึ้นค่าจ้างเมื่อเดือนกันยายน 2565 ระหว่างวันละ 328-354 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 5.02 ทั้งนี้ ค่าจ้างในแต่ละจังหวัดแตกต่างกัน โดยเริ่มบังคับใช้ไปเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2565 ที่ผ่านมา อนึ่ง หลังการทำรัฐประหารเมื่อปี 2557 ในยุคคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. ได้มีการยกเลิกระบบค่าแรงขั้นต่ำเท่ากันทั่วประเทศ และเปลี่ยนกลับมาใช้อัตราค่าจ้างแตกต่างกันตามแต่ละจังหวัด ทำให้แต่ละจังหวัดจะมีค่าแรงขั้นต่ำไม่เท่ากัน (ณัฐพล เมฆโสภณ, 6 ธันวาคม 2565) เมื่อเปรียบเทียบกับรัฐบาลยิ่งลักษณ์ในการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาททั่วประเทศกับรัฐบาลประยุทธ์ ก็พบว่า รัฐบาลสามารถแสดงบทบาทนำในการผลักดันการปรับหรือไม่ปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ รวมถึงรูปแบบวิธีการที่กฎหมายจะบังคับใช้ เช่น อัตราค่าจ้างขั้นต่ำบังคับใช้เหมือนกันหมดทั้งประเทศ หรือให้แต่ละพื้นที่มีค่าจ้างขั้นต่ำที่ไม่เท่ากันได้

โครงสร้างสังคม

โครงสร้างสังคมที่รัฐและนายทุนพยายามสถาปนาให้เกิดขึ้นคือ สังคมแรงงานแลกค่าจ้าง (wage labour) ด้วยเหตุนี้ “วาทกรรมนโยบายการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ” (economic stability policy) ที่ภาครัฐและนายทุนใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างและผลิตซ้ำชุดความรู้และความเข้าใจที่ว่า การขึ้นค่าจ้างจะส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต รวมถึงขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ จะลดลง และเสี่ยงต่อการเกิดภาวะเงินเฟ้อ ดังนั้น ชุดคำอธิบายต่าง ๆ จึงปรากฏขึ้น เช่น เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขัน (กมลเดช โพธิ์นิษฐ, พัชรินทร์ สิริสุนทร, และ วัชรพล พุทธิรักษา, 2560, น. 108-109) เพื่อความอยู่รอดและลดผลกระทบต่อผู้ประกอบการและแรงงาน ผลที่ตามมาคือ นโยบายค่าแรงถูกและการปรับขึ้นอัตราค่าจ้างที่ต่ำ จึงกลายเป็นคำตอบเดียวและทางรอดเดียวของประเทศ นโยบายค่าจ้างถูกได้กลายเป็นมนตร์ผนึกตรึงค่าแรง แรงงานต้องเป็นผู้เสียสละยอมรับชะตากรรมการอยู่อย่างยากลำบาก แต่หากสำรวจความมั่งคั่งของนายทุนจะพบว่ามีสัดส่วนถือครองความมั่งคั่งเพิ่มขึ้นทุกปีดังที่ปรากฏในหนี้สินตยสารหรือข้อมูลจากสถาบันการเงินทั่วโลก

การสร้างรูปแบบสังคมแรงงานแลกค่าจ้าง ไม่อาจเกิดขึ้นได้ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากรัฐ เช่น ปรากฏการณ์การเดินขบวนเข้ามาหางานทำของแรงงานต่างด้าวที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ข้อมูลในปี 2540 มีแรงงานต่างด้าวที่จดทะเบียนรวม 91,000 คน ต่อมาในปี 2553 พบตัวเลขแรงงานต่างด้าวที่จดทะเบียนขยับสูงขึ้นถึงประมาณ 1,300,000 คน (นพดล บุรณะธนัง และ พรเกียรติ ยิ่งยืน, 2556, น. 69) ล่าสุดในเดือนธันวาคม 2565 ตัวเลขแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานอย่างถูกกฎหมายในประเทศมีจำนวนทั้งสิ้น 2,994,453 คน (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน, 2565, น. 1) ตัวเลขจำนวนแรงงานต่างด้าวที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลกระทบต่อแรงงานไทย เพราะเมื่อนายทุนมีอุปทานแรงงานมากย่อมนำมาซึ่งแรงกดดันต่อการปรับขึ้นค่าจ้างของแรงงานไทย (นพดล บุรณะธนัง และ พรเกียรติ

ยังยืน, 2556, น. 69) ชุดความรู้และคำอธิบายที่นายทุนรวมถึงหน่วยงานภาครัฐมักจะอ้างถึงอีกหนึ่งประการ คือ “ตัวเลขอัตราค่าจ้าง” ซึ่งได้กลายเป็นเครื่องมือ กลไกและข้ออ้างของรัฐและทุนในการลดอำนาจต่อรองของชนชั้นแรงงาน เนื่องจากการพูดถึงตัวเลขอัตราค่าจ้าง ย่อมแสดงถึงการมีตัวเลือกทั้งปริมาณแรงงานและค่าจ้าง เป็นการช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองให้กับทุนและรัฐ ขณะเดียวกัน ชุดความรู้ดังกล่าวก็ได้กลายเป็นหนึ่งองค์ประกอบสร้างรูปแบบสังคมแรงงานแลกค่าจ้าง อีกประการหนึ่ง คือ ชุดความรู้ข้างต้นยังช่วยให้เกิดการกดขี่และเอารัดเอาเปรียบแรงงาน ด้วยการผลิตมูลค่าส่วนเกินจากการไม่ขึ้นค่าจ้าง การชะลอการขึ้นค่าจ้าง หรือการขึ้นค่าจ้างด้วยอัตราที่ต่ำที่สุด

กาลสมัยเปลี่ยนไป โลกเข้าสู่ยุคดิจิทัล โครงสร้างสังคมแรงงานแลกค่าจ้าง (wage labour) แบบเดิมจึงเกิดการเปลี่ยนแปลง ระบบทุนนิยมแสวงหารูปแบบการควบคุมและขูดรีดชนชั้นกรรมาชีพโดยผ่านเทคโนโลยีจึงเกิดขึ้น อาทิ แกร็บแท็กซี่ที่สะท้อนรูปแบบการจ้างงานผ่านการใช้นโยบายเข้าควบคุมแรงงาน มีแพลตฟอร์ม (platform) และมีอัลกอริทึม (algorithm) เป็นผู้จ้างงาน กำหนดราคาและกำหนดค่าจ้าง แม้นายทุนนอกแกร็บแท็กซี่เป็นนายจ้างตัวเอง เนื่องจากสามารถเลือกเวลา สถานที่ และการบริการได้ แต่อย่างไรก็ตาม แกร็บแท็กซี่ยังต้องทำงานเพื่อแลกกับค่าจ้าง แม้นดูเหมือนแกร็บแท็กซี่เป็นนายจ้างตัวเองด้วยการเลือกลูกค้าและค่าบริการได้ ทว่าแกร็บแท็กซี่จะถูกหักรายได้และกำไรด้วยการเสียค่าธรรมเนียมผ่านการใช้แอปพลิเคชัน อีกประการสำคัญคือ การขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน (expropriation of surplus value) ของนายทุนเป็นไปโดยปราศจากการตระหนักของแกร็บแท็กซี่ เพราะแพลตฟอร์มดิจิทัลและอัลกอริทึม (algorithm) สามารถออกแบบ กำหนด เปลี่ยนแปลงค่าจ้าง และยังสามารถกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าและบริการได้ตลอดเวลา เจ้าของทุนหรือผู้ถือหุ้นแพลตฟอร์ม (platform) ไม่ต้องรับผิดชอบในด้านค่าจ้างขั้นต่ำและสวัสดิการ เพราะไม่มีกฎหมายที่ระบุความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเหมือนการจ้างงานในระบบปกติ ดังนั้น แกร็บแท็กซี่จึงไม่ได้เป็นผู้ถือครองปัจจัยการผลิต หากแต่ขายแรงงานของตนให้กับแพลตฟอร์มแกร็บที่ออกแบบขึ้นมาเพื่อเก็บ “ค่าเช่า” (rent) และนำผลกำไรส่งต่อกลับยังนายทุน แกร็บแท็กซี่จึงเป็นตัวอย่างใหม่ของชนชั้นกรรมาชีพที่ถูกขูดรีด (exploited) ผ่านการควบคุมของเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล (ธนวิทย์ ถาวร พิษณุ พงษ์สวัสดิ์, 2564, น. 376-399) แกร็บแท็กซี่จึงเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของวิวัฒนาการก่อรูปสังคมแรงงานแลกค่าจ้าง (wage labour) สมัยใหม่ที่ชนชั้นกรรมาชีพจะถูกขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน (expropriation of surplus value) ได้อย่างง่ายดายและแนบเนียนมากขึ้น

โครงสร้างสังคมแรงงานแลกค่าจ้างไม่ได้ปรากฏแต่กับเฉพาะภาคอุตสาหกรรมหรือภาคบริการที่คนส่วนใหญ่เข้าใจเท่านั้น หากระบบทุนนิยมยังได้ขยายโครงสร้างสังคมแรงงานแลกค่าจ้างออกไปยังภาคเกษตรกรรม กรณีอย่างในปัจจุบัน ได้แก่ ระบบเกษตรพันธสัญญา (contract farming) ที่นายทุนใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลกำไรจากเกษตรกร ทั้งความพยายามดึงเกษตรกรรายย่อยเข้าสู่รูปแบบการเกษตรเชิงพาณิชย์ มีการควบคุมการผลิตของเกษตรกรให้เป็นไปในทิศทางที่ทุนต้องการ เกษตรกรต้องซื้อปัจจัยการผลิตจากบริษัทคู่สัญญาเท่านั้น รวมถึงการกำหนดราคาค่าจ้างและค่าตอบแทนเกษตรกร ผ่านการทำสัญญาที่ให้ผลกำไรและผลประโยชน์แก่เจ้าของทุนมากกว่าเกษตรกร มีการกำหนด

ราคาซื้อราคาขายโดยบริษัทคู่สัญญา นอกจากการเอารัดเอาเปรียบที่ปรากฏในสัญญา ยังมีการทุจริตที่ไม่ปรากฏในเงื่อนไขสัญญา หรือที่เรียกว่า การทุจริตแอบแฝง (latent exploitation) ทั้งการจ่ายค่าน้ำร้อนน้ำชาให้แก่ตัวแทนบริษัท และการบังคับให้ต้องปรับปรุงโรงเรือนโดยเกษตรกรต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง เกษตรพันธสัญญาจำนวนหนึ่งจึงสร้างการทุจริตมูลค่าส่วนเกิน เริ่มตั้งแต่การทำสัญญา การแบ่งปันผลประโยชน์ การแบกรับความเสี่ยงด้านราคาซื้อราคาขาย และการครอบงำตลาดของนายทุน เป็นต้น (เกสรสิริ ลีลาลัย, โอฬาร ถิ่นบางเตียว, และ รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2565, น. 104-107)

โครงสร้างสังคมแรงงานแลกค่าจ้าง (wage labour) จึงมีรูปแบบคล้ายกับโครงสร้างทางชนชั้นแบบทุนนิยม (capitalist class structure) เนื่องจากในกระบวนการผลิตสินค้า ชนชั้นกรรมาชีพทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สร้างมูลค่าของสินค้าโดยการทำหน้าที่ขาย “แรงงาน” ของตนให้แก่ชนชั้นกรรมาชีพที่เป็นเจ้าของทุน หากแต่มูลค่าสินค้าที่เกิดขึ้นหลังจากผ่านกระบวนการผลิต ชนชั้นนายทุนหรือกรรมาชีพที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตจะยึดกุมส่วนเกินที่เกิดขึ้นจากการผลิตให้ได้มากที่สุดจนเกิดเป็น “การทุจริตมูลค่าส่วนเกิน” (expropriation of surplus value) ซึ่งมีมูลค่าและผลตอบแทนสูงกว่าที่ชนชั้นกรรมาชีพได้รับจากค่าจ้างในการผลิต (กมลเศ โปธิกนิษฐ, พชรินทร์ สิริสุนทร, และ วัชรพล พุทธิรักษา, 2560, น. 104) และโครงสร้างสังคมแรงงานแลกค่าจ้าง (wage labour) ข้างต้นที่ก่อเกิด “การทุจริตมูลค่าส่วนเกิน” (expropriation of surplus value) จึงส่งผลให้คนไทยร้อยละ 70 ต้องทำงานหนักตลอดชีวิต มีเพียงร้อยละ 30 ที่จะมีมั่นคงภายหลังการเกษียณ ขณะที่มีคนอีกจำนวนไม่น้อยโดยเฉพาะ “ลูกจ้างและแรงงาน” ต้องกลายเป็น “แรงงานเสี่ยง” เนื่องจากการแบกรับความเสี่ยงแทนชนชั้นนายทุน (งานวิจัยของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อ้างถึงใน ธนวิทย์ ถาวร และ พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2564, น. 398)

ปัญหาและอุปสรรคของการปรับขึ้นอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ

ปัญหาและอุปสรรคด้านแรกของการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำคือ นายจ้าง จากการสำรวจของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย (คสรท.) และสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) ซึ่งได้ข้อมูลมาจากการสำรวจความเดือดร้อนของคนงานทั่วประเทศเมื่อเดือนกันยายน 2560 ผลสรุปที่ได้คือ คนงานมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยรายเดือนเท่ากับ 21,352.92 บาท (ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้าน การศึกษาบุตร ฯลฯ) หรือคิดออกมาเป็นค่าจ้างรายวันจะเท่ากับวันละ 712 บาท (เฉลี่ย 30 วัน) อย่างไรก็ตาม ทั้งสององค์กรสรุปตัวเลขอัตราค่าจ้างในทางเป็นไปได้ทั้งฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างอยู่ที่วันละ 492 บาท (สถานีวิฑูรย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, 26 เมษายน 2565) ข้อเรียกร้องของทั้งสององค์กรภาคแรงงานให้ปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็น 492 บาท ได้รับการปฏิเสธจากฝ่ายนายจ้าง ทั้งสภาองค์กรนายจ้างแห่งชาติ และสมาคมนายจ้างกว่า 40 สมาคม โดยอ้างว่าการปรับเพิ่มค่าจ้างขั้นต่ำจากปัจจุบัน 313-336 บาท เป็น 492 บาท หรือคิดเป็นเกือบร้อยละ 50 นั้นสูงเกินไปเป็นการทำลายระบบตลาดเสรี และพลังของมือที่มองไม่เห็น อันจะส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนการผลิต อาจต้องปลดคนงานหรือปิดกิจการ รวมถึงอาจต้องขึ้นราคาสินค้า ข้าวของราคาแพงมากขึ้น และอาจนำไปสู่ปัญหาเงินเฟ้อที่รุนแรงในที่สุด (ดำรงเกียรติ มาลา, 2565)

ข้อกล่าวอ้างที่นายจ้างมักจะใช้ในการคัดค้านหรือยืดเวลาการปรับขึ้นค่าจ้าง ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจของโลกซบเซา การส่งออกชะลอตัว ภาระต้นทุนการผลิตของผู้ประกอบการจะสูงขึ้นเป็นการ ข้ำเดิมผู้ประกอบการ ซึ่งอาจส่งผลให้ต้องลดคนงานหรือปิดกิจการเพราะการขาดทุน (สรุปมติการ ประชุมคณะกรรมการค่าจ้างชุดที่ 19 ครั้งที่ 8/2558 เรื่องที่ 1/2559, น. 1) และอาจต้องผลักดันไปยัง ผู้บริโภคแทนด้วยการขึ้นราคาสินค้า ผลกระทบด้านอื่น ๆ จะเกิดตามมา ทั้งปัญหาค่าครองชีพจนลูกกลาม สูปัญหาเงินเฟ้อ แต่หากพิจารณาในข้อเท็จจริง โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “ค่าจ้างขั้นต่ำ” ของประเทศไทย ได้กำหนดไว้ว่าเป็นค่าจ้างที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีพของลูกจ้าง 1 คน ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ที่เสนอแนวคิดค่าจ้างขั้นต่ำให้หมายถึง ค่าจ้างที่ทำให้แรงงาน สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้รวม 3 คน (สรุปมติการประชุมคณะกรรมการค่าจ้างชุดที่ 20 ครั้งที่ 3/2562, เรื่องที่ 4/2562, น. 2)

จากรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง “แนวทางการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ” ของคณะ กรรมการธิการการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สถาบันบัญญัติแห่งชาติ ที่ สว (สนช) (กมธ 1) 0009/ (ร 16) ลงวันที่ 16 กรกฎาคม 2558 หน้าที่ 11 และ “การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ” ปี 2565 ที่ รง 0207.5/2581 ลงวันที่ 4 กันยายน 2565 หน้าที่ 2 การพิจารณากำหนดค่าจ้างขั้นต่ำควรคำนึง ถึงปัจจัยดังต่อไปนี้ ดัชนีค่าครองชีพ อัตราเงินเฟ้อ มาตรฐานค่าครองชีพ ต้นทุนการผลิต ความสามารถ ของธุรกิจ ผลผลิตภาพแรงงาน ผลผลิตมวลรวมของประเทศ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยดังกล่าว สอดคล้องกับข้อกล่าวอ้างของนายจ้างที่มักสะท้อนออกมาในรูปของมติคณะกรรมการค่าจ้างซึ่งเป็น องค์การไตรภาคี ประกอบด้วยผู้แทนจากภาครัฐ นายจ้างและลูกจ้างในจำนวนที่เท่ากัน ซึ่งการปรับอัตรา ค่าจ้างขั้นต่ำในทางกฎหมายจะต้องได้รับเสียงสองในสาม อย่างในกรณีมติการประชุมคณะกรรมการ ค่าจ้างชุดที่ 20 ครั้งที่ 3/2562 โดยฝ่ายที่ปรึกษาคณะกรรมการค่าจ้างและกรรมการฝ่ายนายจ้างเสนอ ความเห็นว่าให้มีการยืดเวลาการพิจารณาการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำปี 2562 ออกไปก่อน ส่งผลให้ ที่ประชุมคณะกรรมการค่าจ้างในท้ายที่สุดมีมติเห็นชอบให้ชะลอการพิจารณาการกำหนดอัตราค่าจ้าง ขั้นต่ำปี 2562 (สรุปมติการประชุมคณะกรรมการค่าจ้างชุดที่ 20 ครั้งที่ 3/2562, เรื่องที่ 4/2562, น. 1-3) จากตัวอย่างที่ยกมาพอจะสรุปได้ว่า ความเห็นของคณะกรรมการฝ่ายนายจ้างมักจะมีบทบาท ต่อการตัดสินใจหรือลงมติในที่ประชุมคณะกรรมการค่าจ้าง

ปัญหาและอุปสรรคประการที่สองจากข้อโต้แย้งของฝ่ายนายจ้าง คือ ผลผลิตภาพแรงงานควรนำ มาเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (สรุปมติการประชุมคณะกรรมการค่าจ้างชุดที่ 20 ครั้งที่ 8/2561 เรื่องที่ 3/2562, น. 1) จากงานวิจัยของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยสมศจี ศิกษมัต (2556) ที่ศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำเป็น 300 บาท” ได้ให้คำจำกัดความของ ค่าจ้างขั้นต่ำไว้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ค่าจ้างขั้นต่ำควรเหมาะสมต่อการใช้จ่ายตามอัตภาพในการดำรง ชีวิตประจำวัน เช่น ค่าอาหาร ค่าเช่าที่อยู่อาศัย ค่ารักษาพยาบาล ค่าสาธารณูปโภค และค่าใช้จ่ายส่วนตัว เป็นต้น ด้านที่ 2 ค่าจ้างขั้นต่ำควรเหมาะสมต่อการใช้จ่ายตามคุณภาพซึ่งอยู่นอกเหนือจากข้อหนึ่ง อาทิ ค่าใช้จ่ายเพื่อการพักผ่อน การผ่อนชำระที่อยู่อาศัย และด้านที่ 3 คือ ค่าจ้างขั้นต่ำควรสอดคล้องตาม

ผลิตภาพของแรงงาน (labour productivity) ซึ่งจากตารางที่ 1 (ค่าใช้จ่ายตามอัตราภาพและคุณภาพเฉลี่ยทั่วประเทศเทียบกับค่าจ้างขั้นต่ำและค่าจ้างรวม) จะเห็นได้ว่า ค่าเฉลี่ย (ปี 2549-2553) ของค่าจ้างขั้นต่ำ 158.6 บาทต่อวัน มีระดับต่ำกว่าค่าใช้จ่ายตามอัตราภาพ 165.1 บาทต่อวัน และยิ่งต่ำกว่าค่าใช้จ่ายตามคุณภาพ 179.8 บาทต่อวัน (สมศรี ศิกษมัต, 2556, น. 90) จึงอาจสรุปได้ว่า ค่าจ้างขั้นต่ำยังไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเศรษฐกิจและสังคมไทย

ตารางที่ 1 ค่าใช้จ่ายตามอัตราภาพและคุณภาพเฉลี่ยทั่วประเทศเทียบกับค่าจ้างขั้นต่ำและค่าจ้างรวม

บาท/วัน	2549	2550	2551	2552	2553	Average
ค่าจ้างขั้นต่ำ	149.4	154.0	162.1	162.1	165.3	158.6
ค่าใช้จ่ายตามอัตราภาพ	148.8	147.6	170.2	172.3	186.8	165.1
ค่าใช้จ่ายตามคุณภาพ	163.6	168.3	177.5	187.9	201.7	179.8
ค่าจ้างรวม	168.6	172.3	180.3	178.8	184.2	176.8

ที่มา: “ผลกระทบของการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำเป็น 300 บาท.” โดย สมศรี ศิกษมัต, ใน ตลาดแรงงานไทยและบทบาทในการสร้างความแข็งแกร่งให้เศรษฐกิจไทย (น. 91), 2556. ธนาคารแห่งประเทศไทย.

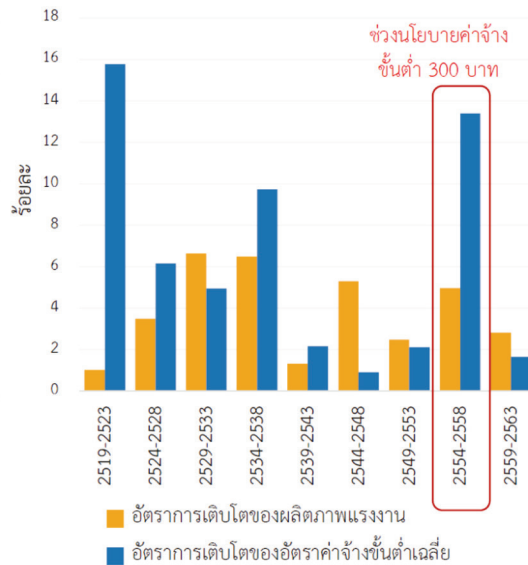
อีกประการที่สำคัญและสัมพันธ์กับความข้างต้นคือ ค่าจ้างขั้นต่ำควรมีความเหมาะสมและสอดคล้องตามผลิตภาพแรงงาน (labour productivity) ซึ่งด้านที่ 3 นี้เองสามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นธรรมในการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ทว่าในความเป็นจริงกลับพบว่า อัตราการขยายตัวของค่าจ้างที่แท้จริงตลอดระยะเวลา 5 ปี ระหว่างปี 2549 ถึงปี 2553 ต่ำกว่าการขยายตัวของผลิตภาพแรงงาน ยกเว้นปี 2552 ที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจการเงินโลก และหากเปรียบเทียบกับอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจ จากตารางที่ 2 (ค่าจ้างขั้นต่ำเปรียบเทียบกับผลิตภาพแรงงาน ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) และอัตราเงินเฟ้อ) ค่าเฉลี่ยการเติบโตของ “ค่าจ้างขั้นต่ำที่แท้จริง” ปรากฏว่าตัวเลขหดตัวอยู่ที่ร้อยละ 0.7 ซึ่งต่ำกว่า Real GDP ที่อัตราการเติบโตเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.6 และค่าจ้างขั้นต่ำที่แท้จริงยังขยายตัวต่ำกว่าอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ Nominal GDP ค่าเฉลี่ย 5 ปี (ร้อยละ 7.4) และต่ำกว่าอัตราเงินเฟ้อเฉลี่ย 5 ปี (ร้อยละ 3.0) ดังนั้น ค่าเฉลี่ย 5 ปีของ “ค่าจ้างขั้นต่ำที่แท้จริง” (-0.7) สะท้อนให้เห็นถึงการขยายตัวที่ไม่ทันผลิตภาพแรงงาน (labour productivity) (ค่าเฉลี่ย 5 ปี ร้อยละ 2.2) ทั้งยังแสดงถึงความไม่เป็นธรรมของการกระจายความมั่งคั่ง “การขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน” (expropriation of surplus value) จากแรงงาน และกฎหมายที่ควรสะท้อนการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างนายทุนกับชนชั้นแรงงานอย่างยุติธรรม (สมศรี ศิกษมัต, 2556, น. 91)

ตารางที่ 2 ค่าจ้างขั้นต่ำเปรียบเทียบกับผลิตภาพแรงงาน ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) และ อัตราเงินเฟ้อ

อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)	2549	2550	2551	2552	2553	Average
ค่าจ้างขั้นต่ำที่แท้จริง*	-3.9	0.9	-0.4	0.9	-1.1	-0.7
ผลิตภาพแรงงาน *	3.9	3.4	0.5	-4.2	7.4	2.2
Real GDP	5.1	5.0	2.5	-2.3	7.8	3.6
ค่าจ้างขั้นต่ำ	0.8	3.1	5.0	0.0	2.2	2.2
Nominal GDP	10.6	8.7	6.5	-0.4	11.7	7.4
อัตราเงินเฟ้อ	4.7	2.3	5.4	-0.9	3.3	3.0
หมายเหตุ * อัตราการเปลี่ยนแปลงของค่าจ้างขั้นต่ำที่แท้จริงคำนวณจากอัตราการเปลี่ยนแปลงของค่าจ้างขั้นต่ำด้วยอัตราเงินเฟ้อ และผลิตภาพแรงงานคำนวณจาก Real GDP หาดด้วยจำนวนการจ้างงาน						

ที่มา: “ผลกระทบของการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำเป็น 300 บาท.” โดย สมศรี ศิกษมัต, ใน ตลาดแรงงานไทยและบทบาทในการสร้างความแข็งแกร่งให้เศรษฐกิจไทย (น. 91), 2556. ธนาคารแห่งประเทศไทย.

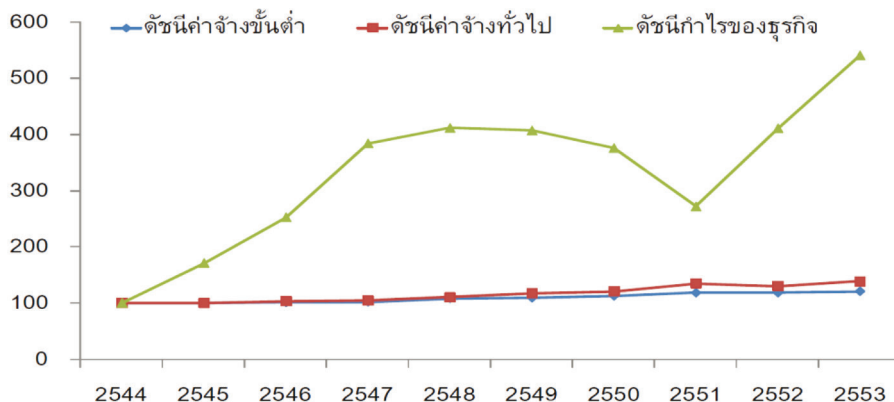
หากพิจารณาทิศทางข้างหน้าของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำต่อผลิตภาพแรงงานและอัตราค่าจ้างขั้นต่ำของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเฉลี่ยตั้งแต่ 2544-2563 จากภาพประกอบ 2 (การเติบโตของผลิตภาพแรงงานและค่าจ้างขั้นต่ำ) จะเริ่มเห็นทิศทางช่องว่างที่มากขึ้น อัตราการเติบโตของผลิตภาพแรงงานมีแนวโน้มการเติบโตสูงกว่าอัตราการเติบโตของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเฉลี่ย (ยกเว้นในระหว่างปี 2554-2558 ซึ่งอยู่ในช่วงการปรับนโยบายค่าจ้างขั้นต่ำเป็น 300 บาท) ในระยะยาว ปัญหาดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของผลิตภาพแรงงาน เนื่องจากแรงงานจะเริ่มมองเห็นการเอาเปรียบ การขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน และเริ่มเปรียบเทียบผลตอบแทนที่แรงงานควรจะได้รับตามความเป็นจริง ในโลกยุคดิจิทัล ทุกคนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารสะดวกรวดเร็วขึ้น ทุกคนสามารถรับรู้ข้อมูลค่าจ้างแรงงานที่หลากหลายช่องทางทั้งจากในและต่างประเทศ ข้อมูลข่าวสารที่แรงงานรับรู้และเปรียบเทียบจะส่งผลให้แรงงานเริ่มแสวงหาช่องทางเพื่อออกจากโครงสร้างสังคมแรงงานแลกค่าจ้าง ดังที่เกิดปรากฏการณ์การประท้วงและเรียกร้องความยุติธรรมของแรงงานมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา

ภาพประกอบ 2 การเติบโตของผลิตภาพแรงงานและค่าจ้างขั้นต่ำ

ที่มา: รายงานการศึกษาวิจัยแนวทางการเพิ่มผลิตภาพแรงงานเพื่อพัฒนาคุณภาพของผลิตภาพแรงงานไทย (2564)
โดย กองเศรษฐกิจการแรงงาน สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, น. 2-12.

อีกประการหนึ่ง ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย (2556) ชี้ให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมของการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างนายทุนกับแรงงานเมื่อเปรียบเทียบการเติบโตของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำและค่าจ้างทั่วไปกับการเติบโตของผลกำไรธุรกิจระหว่างปี 2544-2553 จากภาพประกอบ 3 (ค่าจ้างขั้นต่ำ ค่าจ้างทั่วไป กำไรของธุรกิจ) จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าอัตราการปรับขึ้นของค่าจ้างขั้นต่ำและค่าจ้างทั่วไปมีการขยายตัวค่อนข้างต่ำ ขณะที่ผลประกอบการหรือกำไรของธุรกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มีแนวโน้มเติบโตสูงขึ้นอย่างรวดเร็วทุกปี การเติบโตของผลกำไรบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ขยายตัวเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 37.1 ต่อปี ขณะที่การปรับขึ้นของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำและค่าจ้างทั่วไปเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำหรือค่อนข้างน้อยถึงน้อยที่สุด ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับ การขยายตัวของผลกำไรธุรกิจ (นพดล บุรณธนัง และ พรเกียรติ ยิ่งยืน, 2556, น. 70) ส่งผลให้เกิดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำ ความไม่ยุติธรรมของโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมที่ผู้วิจัยเสนอว่าเป็นรูปแบบ “สังคมแรงงานแลกค่าจ้าง” (wage labour society) การแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างผลตอบแทนที่นายทุนและแรงงานได้รับไม่มีความสมดุล มี “การขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน” (expropriation of surplus value) ของแรงงานอย่างชัดเจน ทั้งยังไม่ขัดแย้งกับแนวคิดและทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ระบุว่า ผลิตภาพแรงงานมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนแรงงานในเชิงบวก (positive correlation) (สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2561, น. 7)

ภาพประกอบ 3 ค่าจ้างขั้นต่ำ ค่าจ้างทั่วไป กำไรของธุรกิจ

ที่มา: หมายเหตุ. จาก “พฤติกรรมกรรมการกำหนดค่าจ้างของไทย.” โดย นพดล บุรณะธำ และ พรเกียรติ ยั่งยืน, ใน ตลาดแรงงานไทยและบทบาทในการสร้างความแข็งแกร่งให้เศรษฐกิจไทย (น. 70), 2556. ธนาคารแห่งประเทศไทย.

จากตัวเลขข้อมูลและข้อเท็จจริงข้างต้นของสังคมแรงงานแลกค่าจ้างและการชูดริตมูลค่าส่วนเกิน จึงเป็นแรงจูงใจที่ชนชั้นนายทุนพยายามชะลอ ยับยั้งหรือคัดค้านการปรับขึ้นของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ หากพิจารณาตามข้อเท็จจริง เสียงที่มาจากฝ่ายนายทุนคงจะเป็นเรื่องยากมากในการเห็นด้วยกับการปรับขึ้นอัตราค่าจ้างขั้นต่ำดังที่ได้นำเสนอไป เพราะนายทุนเป็นผู้เสียผลประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ เสียงที่สำคัญที่สุดจึงตกอยู่ที่รัฐ เพราะหากรัฐไม่เห็นด้วยกับการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ โอกาสของชนชั้นแรงงานที่จะปรับอัตราค่าจ้างคงเป็นเรื่องยาก นอกจากนายทุนแล้ว รัฐจึงเป็นอีกตัวแปรสำคัญและอาจเป็นตัวแปรที่ทรงอำนาจมากที่สุดในกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำของประเทศไทย ดังเช่น กรณีการปรับขึ้นอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็นเงินวันละ 300 บาททั่วประเทศในรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จากการ “ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 6)” ณ วันที่ 2 พฤศจิกายน 2554 ในข้อ 2 ที่กำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็นเงินวันละ 300 บาท และประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 7) ในปี 2555 กรณีดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่า การปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็น 300 บาททั่วประเทศบรรลุผลได้เพราะรัฐคือ ตัวแปรที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนและผลักดันการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ รวมถึงการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในแต่ละพื้นที่ให้เหมือนหรือแตกต่างกัน

ข้อเสนอในการสนับสนุนการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ

นักคิดและฝ่ายสนับสนุนการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำมักหยิบยกประเด็นการเอาไรต์เอาเปรี๊ยกกตชู้ชูดริตแรงงานจากการกดค่าแรง และพยายามหาทางออกด้วยการนำเสนอแนวคิด “เงินที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต” (living wage) (Max Neu and Kwankamon Thanadkah, 10 October 2018) อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดกระแสเรียกร้องการปรับอัตราค่าจ้างมากขึ้น ปรากฏการณ์ต่อต้านการขึ้นค่าจ้างอาจมาในรูปแบบของคำครองชีพที่สูงขึ้น โดยที่ชนชั้นนายทุนน้อยใหญ่หันไปใช้มาตรการขึ้นราคาสินค้า ข้าวของเครื่องใช้ น้ำมันเชื้อเพลิง พลังงาน ฯลฯ (ดำรงเกียรติ มาลา, 2565) และ

หากรัฐไม่สามารถแก้ไขได้ก็อาจนำไปสู่วัฏจักรของการแข่งกันระหว่างการขอปรับขึ้นค่าจ้างกับการปรับขึ้นราคาสินค้า (wage-price spiral) จนกลายเป็นวิกฤตเงินเฟ้อและค่าครองชีพที่เรื้อรังยากต่อการแก้ไข (Phillip Inman, 2022)

ในความเป็นจริง แนวคิดกฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มคุณภาพและมาตรฐานการดำรงชีวิต (standard of living) ลดความไม่เท่าเทียม (equality) เพิ่มรายได้ (income) ลดความยากจน (poverty) และเพิ่มการจ้างงาน (employment) (วิภาวี พิจิตบันดาล, 2558, น. 3) ที่สำคัญการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำยังมีส่วนช่วยให้แรงงานนอกระบบมีโอกาสได้รับเงินค่าจ้างขั้นต่ำที่สูงขึ้นตามไปด้วย (Richard B. Freeman, 2010, p. 4670) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Joseph Stiglitz นักเศรษฐศาสตร์เจ้าของรางวัลโนเบลที่ระบุว่า การเพิ่มค่าแรงขั้นต่ำจะนำไปให้เกิด “ผลกระทบสืบเนื่อง” (spillover effects) ออกไปในวงกว้าง (CNBC, 2014) และจาก “รายงานการศึกษาวิเคราะห์ รายได้รายจ่าย และผลกระทบจากการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำปี 2556” พบว่า หลังจากการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ การให้สวัสดิการและสิทธิผลประโยชน์นอกเหนือจากที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานกำหนด (เช่น ทุนการศึกษาบุตร ค่าเช่าที่พัก ค่าพาหนะ อาหาร 1 มื้อ รถรับส่ง ทัศนศึกษา ชุดทำงาน เป็นต้น) ทั้งในสถานประกอบการกิจการตั้งแต่ขนาดเล็ก ไปจนกระทั่งถึงสถานประกอบการขนาดใหญ่ โดยร้อยละ 93.59 ยังคงให้สวัสดิการเช่นเดิม (สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, สำนักเศรษฐกิจการแรงงาน, สำนักงานคณะกรรมการค่าจ้าง และสำนักงานแรงงานจังหวัด, 2557, น. 11-13) ข้อเท็จจริงดังกล่าวอาจจะบ่งชี้ได้ว่า การขึ้นค่าแรง 300 บาทไม่ได้ส่งผลต่อผู้ประกอบการอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อมูลจาก Economic Policy Institute ชี้ให้เห็นว่าการเพิ่มค่าจ้างอาจช่วยกระตุ้นการจ้างงานมากขึ้นสำหรับคนรายได้ต่ำ เนื่องจากการได้รับค่าจ้างที่สูงขึ้น กำลังซื้อย่อมสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น การเพิ่มค่าจ้างขั้นต่ำจึงมีส่วนช่วยกระตุ้นการใช้จ่ายใช้สอยและส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในภาพรวม (CNBC, 2014) ซึ่งก็สอดคล้องกับงานศึกษาวิจัยของอนัสปรีย์ ไชยวรรณ และ คมสัน สุริยะ (2556) ที่เสนอว่าการปรับขึ้นค่าจ้างรายวันในอัตราร้อยละ 10-30 ไม่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการจ้างงานของภาคธุรกิจ และจะยังมีการจ้างงานในระบบเศรษฐกิจในอัตราที่ค่อนข้างคงที่ ทั้งนี้เพราะความต้องการบริโภคไม่ได้ลดลง และผลการศึกษาชี้ต่อไปว่า เมื่อรายได้ของลูกจ้างรายวันเพิ่มขึ้นร้อยละ 10-30 จะส่งผลให้รายได้ของคนจนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.42 ขณะที่รายได้ของคนรวยเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.09 ด้วยเหตุผลดังกล่าว การเพิ่มขึ้นของค่าแรงขั้นต่ำรายวันจึงส่งผลให้ความยากจนลดลง อย่างไรก็ตาม การกระจายรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวยยังคงไม่หมดไป (อนัสปรีย์ ไชยวรรณ และ คมสัน สุริยะ, 2556, น. 25-27) และจากผลสำรวจหัวข้อ “ชีวิตของแรงงานหลังได้รับค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาท” ของศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (กรุงเทพโพลล์) เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2555 พบว่า ผู้ใช้แรงงานร้อยละ 49.9 ไม่เชื่อว่าการเพิ่มค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาทต่อวันจะส่งผลต่อการเลิกกิจการหรือภาวะขาดทุน ขณะที่ร้อยละ 23.0 เห็นว่าจะทำให้กิจการมีกำไรมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้ใช้แรงงานร้อยละ 60.7 เห็นว่านโยบายค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาทต่อวันของรัฐบาลพรรคเพื่อไทยจะช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น (ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2555) ความคิดเห็นของแรงงานดังกล่าวจึงอาจสะท้อนถึง

การปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาทว่ามีประโยชน์ต่อพวกเขา ขณะที่ในอีกด้านหนึ่งยังสามารถสะท้อนให้เห็นว่า การขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาทนั้นไม่ได้ลดความมั่งคั่งของนายจ้างอย่างมีนัยสำคัญ

ด้วยเหตุและผลที่ได้กล่าวไปข้างต้น การขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำอย่างยุติธรรมจึงเป็นสิทธิที่แรงงานควรได้รับ และผู้ที่มีอำนาจสามารถช่วยสร้างความยุติธรรมให้แก่แรงงานได้ก็คือ รัฐ เพราะรัฐมีหน้าที่ตามหลักการขึ้นพื้นฐานในการสถาปนาและบังคับใช้ “กติกาเกมเศรษฐกิจ” (rules of the economic game) เนื่องด้วยรัฐเป็นผู้ออกกฎหมายและระเบียบกติกายกใช้บังคับ กำหนด ควบคุม และพิทักษ์ดูแลทั้งสังคม นอกจากนี้ รัฐยังครอบครองเครื่องมือและกลไกจำนวนมากที่สามารถจะดึงมาใช้ได้ ทั้งการจัดเก็บภาษี (taxation) การใช้จ่ายสาธารณะ (public spending) รวมถึงการมีส่วนร่วมของรัฐในการเป็นผู้ผลิตในฐานะรัฐวิสาหกิจและให้บริการสาธารณูปโภค (public enterprises and utilities) อนึ่ง รัฐอาจใช้อำนาจการควบคุมโดยตรง เช่น การจัดสรรปันส่วน (rationing) การวางแผนจากส่วนกลาง (central planning) การจัดสรรแบ่งเขตพื้นที่ (zoning) การมอบใบอนุญาต (licensing) การออกกฎระเบียบข้อบังคับ (regulation) การออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภค ราคาและค่าจ้าง รวมทั้งการออกกฎหมายควบคุมภาคธุรกิจ (legislation controlling firms) เช่น กฎหมายต่อต้านการผูกขาดตลาด (anti-monopoly) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมลพิษ (pollution) กฎหมายด้านความปลอดภัย (safety) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหภาพแรงงาน (unions) และนโยบายการเงินและหนี้สิน (monetary and debt policy) เป็นต้น ทั้งหมดที่กล่าวไปอาจจะสรุปหน้าที่ที่สำคัญของรัฐ นั่นคือ การจัดสรรทรัพยากรใหม่ (redistribution) (Anthony B. Atkinson and Joseph E. Stiglitz, 2015, p. 4-6) เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับทุกคนอย่างเสมอภาคถ้วนทั่วกัน

สรุปผลการศึกษา

งานวิจัยในอดีตที่ศึกษาอัตราค่าจ้างขั้นต่ำส่วนใหญ่จะนำเสนอด้วยมุมมองจากนักเศรษฐศาสตร์ ซึ่งงานวิจัยเหล่านั้นก็มักจะมุ่งศึกษาแต่เพียงผลกระทบด้านบวกหรือด้านลบของการปรับขึ้นอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ การศึกษาจากมุมมองดังกล่าวจึงยังไม่ครบถ้วนและรอบด้าน งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ระบบทุนนิยม และรูปแบบสังคม (โครงสร้างสังคม) ที่ส่งผลกระทบต่อการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ผลการศึกษพบว่า ประการที่หนึ่ง รัฐและทุนเป็นตัวแปรสำคัญในการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ดังเช่น กรณีการปรับขึ้นอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็น 300 บาททั่วประเทศในรัฐบาลยิ่งลักษณ์ และการไม่ปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำตามที่ได้ประกาศเป็นนโยบายหาเสียงของพรรคพลังประชาชน รวมถึงการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในแต่ละพื้นที่ให้แตกต่างกัน และจากมติการประชุมคณะกรรมการค่าจ้าง ชุดที่ 20 ครั้งที่ 3/2562 ที่ให้มีการยืดเวลาการพิจารณาการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำปี 2562 ออกไปก่อน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของคณะกรรมการฝ่ายนายจ้างและคณะกรรมการค่าจ้าง และประการที่สองคือ รัฐและทุนมีบทบาทหลักต่อการออกแบบโครงสร้างสังคมแรงงานแลกค่าจ้าง ผ่านการประกาศกฎหมายหรือนโยบายเศรษฐกิจต่าง ๆ การสร้างชุดความรู้และชุดคำอธิบายถึงผลกระทบของการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ การทำสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับเกษตรกรด้วยการสร้างรูปแบบเกษตรกรพันธสัญญา และการใช้เทคโนโลยีเข้ามาควบคุมแรงงานและค่าจ้าง ดังในกรณีแก็บแท็กซี่ เป็นต้น

การออกแบบและสถาปนาโครงสร้างสังคมแรงงานแลกค่าจ้าง ด้วยการที่ชนชั้นกรรมาชีพทำหน้าที่ขายแรงงานให้แก่ชนชั้นนายทุน ในโครงสร้างสังคมดังกล่าว แรงงานจะมีอำนาจต่อรองน้อย ถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบผ่านการกดราคาค่าตอบแทนที่ควรได้รับจริง หรือการให้สวัสดิการต่าง ๆ น้อยกว่าที่ชนชั้นกรรมาชีพพึงได้รับ อาทิ การชะลอ การคัดค้าน หรือการปรับขึ้นอัตราค่าจ้างในอัตราที่ต่ำที่สุดและคงอัตราค่าจ้างเดิมให้นานที่สุด จากข้อมูลสถิติพบว่า การปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำแต่ละครั้งต่ำมาก และยังไม่สอดคล้องกับผลผลิตภาพแรงงานและสภาพความเป็นจริงของค่าครองชีพที่สูงขึ้นทุกปี ทั้งนี้ แม้จะมีเสียงเรียกร้องจากแรงงานให้ปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ แต่ภาครัฐก็มักจะให้น้ำหนักกับเสียงคัดค้านของนายทุนมากกว่า การกดขี่ขูดรีดแรงงานของชนชั้นกรรมาชีพภายใต้รูปแบบสังคมแรงงานแลกค่าจ้างจึงเกิดการผลิด “มูลค่าส่วนเกิน” (surplus value) ให้กับนายทุนตลอดมา หลักฐานที่บ่งชี้ชัดคือ ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยที่มากขึ้นจากการรายงานของสถาบันเศรษฐกิจการเงินระดับโลก ความมั่งคั่งที่กระจุกตัวและเพิ่มสูงขึ้นของนายทุน ขณะที่จำนวนผู้ลงทะเบียนบัตรคนจนหรือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมีแนวโน้มขยายตัว ดังนั้น จึงอาจจะพอกล่าวได้ว่า โครงสร้างสังคมแรงงานแลกค่าจ้าง (wage labour) ที่มีการขูดรีดเอารัดเอาเปรียบในรูปของการจ้างแรงงานราคาถูก ยึดถือการขอปรับขึ้นค่าจ้างของแรงงานเป็นรูปแบบที่นายทุนต้องการให้เกิดขึ้น ขณะเดียวกัน โครงสร้างสังคมแรงงานแลกค่าจ้างต้องขยายอาณาเขตของจักรวรรดิระบบทุนนิยมแรงงานแลกค่าจ้างออกไปในทุกมิติ ทุกพื้นที่ ทุกเวลา เพื่อผลิตมูลค่าส่วนเกินให้กับชนชั้นนายทุนให้มากที่สุด ด้วยเหตุดังนั้น รัฐในฐานะสถาปนิกผู้ออกแบบและสร้าง “กติกาเกมเศรษฐกิจ” (rules of the economic game) พึงมีหน้าที่พิทักษ์ปกป้องคุ้มครองดูแลความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจให้เกิดในสังคม ด้วยการออกกฎหมาย กฎระเบียบและการบังคับใช้กฎหมายที่ยุติธรรมสำหรับทุกชนชั้นในสังคม

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลเลิศ โพธิ์กนิษฐ, พชรินทร์ สิริสุนทร, และ วัชรพล พุทธรักษา. (2560). แรงงานข้ามชาติกับการทำให้เป็น “สัตว์-เศรษฐกิจ” ภายใต้ภาวะการถูกกดทับ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 13(2), 99-119.
- กระทรวงแรงงาน. (2565, 13 กันยายน). *การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ปี 2565*. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2565/P_407176_3.pdf
- กระทรวงแรงงาน. (2554, 17 ตุลาคม). การประกาศอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 7), ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 7). https://www.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/2/2019/07/Wage_MOL_2556_v1_for22Nov2012.pdf
- เกสรสิริ ลีลาสัย, โอฟาร ถิ่นบางเตียว, และ รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2565). การขูดรีดแบบแฝงในระบบเกษตรพันธสัญญา. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 11(1), 104-122.

คณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย (คสรท.) และสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.). (2565, 26 เมษายน). *ส่งจม.เปิดผนึกถึงรัฐบาลเรียกร้องค่าแรงขั้นต่ำลดความเหลื่อมล้ำทั่วประเทศ 492 บาท*. สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่. <https://psub.psu.ac.th/?p=9393>

คมชัดลึก ออนไลน์. (2562, 15 มีนาคม). เกทับ “ค่าแรงขั้นต่ำ” หมัดเด็ดโกยคะแนนเสียง. *คมชัดลึก ออนไลน์*. <https://www.komchadluek.net/news/365790>

คณะกรรมการค่าจ้าง. (2559). *สรุปมติการประชุมคณะกรรมการค่าจ้างชุดที่ 19 ครั้งที่ 8/2558 เรื่อง ที่ 1/2559*, สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER003/GENERAL/DATA0000/00000142.PDF>

คณะกรรมการค่าจ้าง. (2562). *สรุปมติการประชุมคณะกรรมการค่าจ้างชุดที่ 20 ครั้งที่ 8/2561 เรื่อง ที่ 3/2562*, สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER003/GENERAL/DATA0000/00000674.PDF>

คณะกรรมการค่าจ้าง. (2562). *สรุปมติการประชุมคณะกรรมการค่าจ้างชุดที่ 20 ครั้งที่ 3/2562, เรื่อง ที่ 4/2562*, สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER003/GENERAL/DATA0000/00000707.PDF>

คณะกรรมการการพิจารณาการพิทักษ์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2558, 16 กรกฎาคม). *รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง “แนวทางการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ”*. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันอังคาร ที่ 23 สิงหาคม 2554. (2554, 23 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 128 ตอนพิเศษ 94 ง. หน้า 3. <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2554/E/094/1.PDF>

ฐาณกร จุลินทร. (2565, กุมภาพันธ์). *หนี้สาธารณะ: สัญญะเตือนภัยทางเศรษฐกิจ*. สำนักงบประมาณของ รัฐสภา, 1-2. https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parbudget/ewt_dl_link.php?nid=1090&filename=index

ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565, 29 เมษายน). *ไหม้ไลน์ ปรับค่าแรงขั้นต่ำ 2565 จะได้ปรับหรือไม่ เมื่อไร เช็กได้ที่นี้. ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล*. <https://www.thansettakij.com/economy/518697>

ณัฐพล เมฆโสภณ. (2565, 6 ธันวาคม). *ย้อนดูแต่ละพรรคการเมือง สหภาพแรงงาน และนักวิชาการ เคย เสนอค่าแรงขั้นต่ำที่เท่าไร. ประชาไท*. <https://prachatai.com/journal/2022/12/101891>

ดำรงเกียรติ มาลา. (2565, 4 พฤษภาคม). *จับตาขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ สัญญาณเตือน Wage Price Spiral. เดอะสแตนดาร์ด*. <https://thestandard.co/wage-price-spiral/>

ทีมข่าวการเมือง. (2562, 21 เมษายน). *ทุนการเมือง ‘พลังประชารัฐ’ ยังอู้ฟู่. ฐานเศรษฐกิจ*. <https://www.thansettakij.com/politics/399575>

ทีมข่าวการเมืองโพสต์ทูเดย์. (2561, 26 เมษายน). ส่องชื่อ "กลุ่มทุน" เบื้องหลังสำคัญ "พรรคการเมือง" ผู้เลือกตั้ง. โพสต์ทูเดย์. <https://www.posttoday.com/politic/report/549230>

ธนวิชัย ถาวร และ พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2564). บทบาทของเทคโนโลยีต่อความสัมพันธ์ทางชนชั้นในสังคมไทย ศึกษากรณีแกร็บแท็กซี่. *วารสารการบริหารปกครอง*, 10(1), 376-399.

นพดล บุรณะธำ, พรเกียรติ ยั่งยืน และ โสมสิริ หมดอดัม. พฤติกรรมการกำหนดค่าจ้างของไทย. ใน *ตลาดแรงงานไทยและบทบาทในการสร้างความแข็งแกร่งให้เศรษฐกิจไทย*. ธนาคารแห่งประเทศไทย. https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/research/faq/WE_MPG_CH5.pdf

บริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคี วิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด. (2559). *รายงานประจำปี 2559 บริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคี วิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด*. 15. https://prsthailand.com/en/media/download/2017/11/13/14/1fff/PRS_Annual%20Report_2559.pdf

บีบีซี. (2565, 28 พฤษภาคม). “ไพบูลย์” เชื่อกับทีมงานพบว่านโยบายหาเสียงของพรรคพลังประชารัฐไม่เคยถูกลบ. บีบีซี. <https://www.bbc.com/thai/thailand-61606456>

ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1-71. http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF

ประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 5). (2548, 27 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 122 ตอนพิเศษ 55 ง. หน้า 22-24. <https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=167860>

ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 6). (2554, 29 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 128 ตอนพิเศษ 144 ง. หน้า 16-18. <https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1908015>

ประกาศคณะกรรมการค่าจ้างเรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 7). (2555, 30 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 129 ตอนพิเศษ 183 ง. หน้า 15. <https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1952324>

ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง ฉบับที่ 103. (2515, 16 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 89 ตอนที่ 41. ฉบับพิเศษ หน้า 1-9. <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2515/A/041/1.PDF>

ประจักษ์ ก้องกีรติ และ วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2561). ระบอบประยุทธ์ การสร้างรัฐทหารและทุนนิยมแบบช่วงสั้น. *วารสารฟ้าเดียวกัน*, 16(2), 7-13.

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2563, 23 เมษายน). ประชาธิปไตยรักสามัคคี สู่ 20 เจ้าสัว ลมใต้ปีกรัฐบาลประยุทธ์ ภู่วิกฤตโควิด. *ประชาชาติธุรกิจออนไลน์*. <https://www.prachachat.net/politics/news-453886>

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551. (2551, 27 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 39 ก. หน้า 18-23, <https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=242800>

พีพีทีวี ออนไลน์. (2562, 8 มกราคม). เปิดรายชื่อผู้สนับสนุน โต๊ะจีน “พลังประชารัฐ”. PPTV Online. <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/96852>

มติชนออนไลน์. (2564, 22 พฤษภาคม). รำลึก 7 ปีรัฐประหาร ‘ธนาธร’ โยงสัมพันธ์ ‘นายทุน-ขุนศึก-ศักดินา’ ขบวนการแห่งชาติปท. มติชนออนไลน์. https://www.matichon.co.th/politics/news_2737713

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 17. <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>

วิภาวี พิจิตบันดาล. (2558). ค่าจ้างขั้นต่ำ กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ . วารสารวิทยาการ จัดการ, 2(2), 15-16.

วิระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร. (2565). ปัญหากระบวนการกำหนดนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. วารสาร เศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 9(2), 2 -26.

ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (กรุงเทพโพลล์). (2555, 27 เมษายน). ชีวิตของแรงงานหลังได้รับค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาท. <https://bangkokpoll.bu.ac.th/poll/result/poll574.php>

สถานีวิจัยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่. (2565, 26 เมษายน). คณะกรรมการ สมานันท์แรงงานไทย (คสรท.) และสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) ส่งจม. เปิดผนึก ถึงรัฐบาลเรียกร้องค่าแรงขั้นต่ำลดความเหลื่อมล้ำทั่วประเทศ 492 บาท. <https://psub.psu.ac.th/?p=9393>

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2561). ผลผลิตภาพแรงงานกับผลตอบแทนแรงงานในกลุ่มอุตสาหกรรม การผลิต. <https://piu.ftpi.or.th/wp-content/uploads/2018/06/ผลผลิตภาพแรงงาน201118.pdf>

สมศจิ ศึกษมัต. (2556). ผลกระทบของการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำเป็น 300 บาท. ใน ตลาดแรงงานไทย และบทบาทในการสร้างความแข็งแกร่งให้เศรษฐกิจไทย. ธนาคารแห่งประเทศไทย. <https://content.botlc.or.th/mm-info/BOTCollection/BOTDTP/dp012013.pdf>

สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, สำนักเศรษฐกิจการแรงงาน, สำนักงานคณะกรรมการค่าจ้าง และสำนักงานแรงงานจังหวัด. (2557). รายงานการศึกษาวิเคราะห์การศึกษาวิเคราะห์ รายได้ รายจ่าย และผลกระทบจากการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำปี 2556. 11-13. https://www.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/Report_WageLow_for10Sep2014.pdf

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). ค่าจ้างขั้นต่ำรอบใหม่ 300 บาท กระทบใครเท่าไร. http://social.nesdc.go.th/social/Portals/0/Documents/ค่าจ้างขั้นต่ำรอบใหม่ 300 บาท กระทบใคร เท่าไร_147.pdf

- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน. (2565). สถิติจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร.
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล. (2565, 1 กุมภาพันธ์). มาแล้ว! โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2565 เป้าหมาย 20 ล้านคน สร้างโอกาสเข้าถึงบริการรัฐครบวงจร. <https://www.thaigov.go.th/infographic/contents/details/4696>
- ห้องสมุดกรมการจัดหางาน. (ม.ป.ป.). วัฒนาการของการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศไทย. https://lib.doe.go.th/ebookdoc/020400009055_1.pdf
- อนันตปริย ไซยวรรณ และ คมสัน สุริยะ. (2556). ผลกระทบของนโยบายยกระดับรายได้ ที่มีต่อการจ้างงาน ราคาสินค้าประเภทอาหาร และความยากจนในประเทศไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. 17(2), 25-27.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย. (2554, 2 ธันวาคม). ค่าจ้างขั้นต่ำ: ไม่แย่อย่างที่คิด. *ไทยพับลิก้า*. <https://thaipublica.org/2011/12/minimum-wage-not-so-bad-2/>
- อารตี อยุทธร. (2556). แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาการจัดรูปแบบใหม่ของเครือข่ายข้าวลูกผสม. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 9(2), 35-64.

ภาษาอังกฤษ

- Atkinson, A. B. & Stiglitz, J. E. (2015). *Lectures on Public Economics: Updated Edition*. Princeton University Press.
- ASEAN Today. (2019, January 16). Thailand's wealth inequality is the highest in the world: What will this mean for the upcoming elections?. *ASEAN Today*. <https://www.aseantoday.com/2019/01/thailands-wealth-inequality-is-the-highest-in-the-world-what-does-this-mean-for-upcoming-elections/>
- Basu, K. & Felkey, A. J. (2008) *A Theory of Efficiency Wage with Multiple Unemployment Equilibria: How a Higher Minimum Wage Law Can Curb Unemployment*. The Institute for the Study of Labor Economics (IZA). <https://docs.iza.org/dp3381.pdf>
- Braverman, H. (1998). *Labor and Monopoly Capital: The Degradation of Work in the Twentieth Century* (25th Anniversary Edition). Monthly Review Press.
- CNBC. (2014, February 18). Stiglitz touts the merits of an increased minimum wage. *CNBC*. <https://www.cnn.com/2014/02/18/stiglitz-touts-the-merits-of-an-increased-minimum-wage.html>
- Freeman, R. B. (2010). *Handbook of Development Economics: Vol. 5. Labor Regulations, Unions, and Social Protection in Developing Countries: Market Distortions or Efficient Institutions*. Elsevier B.V

